

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗ

eller

L æ r e n o m

de enkelte Lyd og deres Betegnelser

i det gamle græske Sprog,

historisk, kritisk udviklet og begrundet

af

Dr. S. N. S. Bloch,

Profesor, Rector for Roeskilde Kathedralskole, Ridder af Dannebrog.

Anden Halvdeel eller tredje Hefte,

om Consonanterne,

udgivet som

Indbydelsesskrift

til den offentlige Examen i Roeskilde Kathedralskole i September 1831.

*Verantv. for det offentlige
Bibliotek.*

Kjøbenhavn.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Sof- og Universitets-Bogtrykker.

Om Consonanterne.

Den anden Hovedart af στοιχεῖα er saavel efter Tingens Natur, som efter Grammatikernes derpaa grundede Inddeling af Lydene: Consonanterne, τὰ σύμφωνα (s. ovenf. S. 2), hvis Forstjæl fra Vocalerne (φωνήεντα) Dionysius fra Halikar: nas (περὶ συνθέσ. ονομ. 14, p. 72 Reisk.) efter Aristoxenus ὁ μουσικός sætter deri, at τὰ μὲν φωνὰς ἀποτελεῖ, τὰ δὲ ψόφους· φωνὰς μὲν, τὰ λεγόμενα φωνήεντα· ψόφους δὲ, τὰ λοιπὰ πάντα, og d. e. τὰ σύμφωνα. Og Dionysius Thrax (Gramm. §. 7, Bekk. Anecd. p. 631) angiver dem for følgende 17: β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ, hvorom han siger: σύμφωνα δὲ λέγεται, ὅτι αὐτὰ μὲν καθ' ἑαυτὰ φωνὴν οὐκ ἔχει, συντασσόμενα δὲ μετὰ τῶν φωνηέντων φωνὴν ἀποτελεῖ. Og efter samme Forf. (l. c. og p. 806) saavel som og Dionys. Hal. l. c. og Andre sees de igjen i

I) ἡμίφωνα, som ere de 8: λ, μ, ν, ρ, σ, ζ, ξ, ψ, hvorom det hedder (ligesom hos Sext. Empir. πρὸς γραμμ. 1, 5): ἡμίφωνα δὲ λέγεται, ὅτι παρόσον ἦττον τῶν φωνηέντων εὐφωνα καθέστηκεν ἔν τε τοῖς μυγμοῖς [hvilket, s. Schol. p. 806-7*), er at forstaae om μ] καὶ σιγμοῖς (Schol. kalder det συριγμόν og συρισμόν, hvorved da menes σ, ζ, ξ, ψ, Schol. p. 808). Dionys. Hal. og Sext. Empir. tilføie ῥοῖζον, hvorved da tænkes paa ῥ (Schol. p. 808: ἄλλα καὶ ῥάζουσιν, ὡς τὸ ῥ, og ὁ δὲ τοῦ ῥ ῥοῖζος, οἷον συρράπτω). Lyden af de to øvrige λ og ν har det faldet Forfatteren vanskeligt at angive ved lignende Substantiver, hvorfor vel og Sext. Emp. blot siger ἢ τινα παραπλήσιον ἦχον κατὰ τὴν ἐκφώνησιν ἀποτελεῖν πεφυκότα. Schol. p. 808 tilkjendegiver temmelig søgt Lyden af ν ved en νγγμός (Stikken), og det hos Dionys. Hal. her, efter nogle Codd.

*) Urigtig citeres her af Scholiasten στοιχεῖα for μυγμοῖς, hvilket sidste Ord han sidenefter bruger og forklarer.

forekommende *ποππυσμός* (Fløiten eller Smækken, Smadskken) passer sig ifkun maadeligen for disse Lyd, med mindre det skulde være en Falden med Tungen for at tilkjendegive λ. Grunden, hvorfor de kaldes *ἡμίφωνα* (halvlydende), angives, foruden af Ovennførte, ogsaa af Scholiasten til D. Thyrax. p. 806 saaledes: *Δῆλον ὅτι ἡμίφωνα ἐλέχθη ὡς ἡμισὺ φωνῆς ἔχοντα*, ell. s. S. ovenf. *τὰ παρ' ὀλίγον φωνήεντα· καὶ εὐρίσκεται μέσα φωνηέντων τε καὶ ἀφώνων, καὶ συγκρινόμενα πρὸς τὰ φωνήεντα εὐρίσκεται ἀσθενέστερα, πρὸς δὲ τὰ ἀφωνα φωνήεντα.* (Jøf. Dionys. Hal. l. c.). Saaledes og Priscian p. 5: *semivocales (l, m, n, r, s, x, hvortil han og regner f) quantum vincuntur a vocalibus, tantum superant mutas, ligesom han tillige (p. 4) angiver det Særfjende paa dem i Latinen, at deres Benævnelser samtlig begynde med en Vocal (alle med e, undtagen x med i, per anastrophen græci nominis xi), men mutæ derimod omvendt begynde med Consonantlyden*)*; hvilket imidlertid ikke finder Sted i Grækken, hvor Navnene *μῦ, νῦ, ῥῶ, ξῖ, ψῖ, ζῆτα, λάμβδα, σίγμα*, alle begynde med Consonantlyden, da der overhovedet er den Forskjel imellem de græske og latinske Bogstavnavne, at disse sidste ikke ere andet end Consonantarticulationen selv med en svag E:lyd (et Schva) enten foran eller efter sig, allene for at kunne udtales hørlige; de græske Bogstavnavne derimod ere ordentlige Ord, af hvilke man altsaa, naar de skulde være *στοιχεῖα*, maa tage det første Bogstav allene for sig, f. Ex. af *ἄλφα α*, af *βῆτα β*, af *γάμμα γ*, o. s. f., hvorfor og Scholiasten Melampus (Bekk. An. p. 773) adskiller Bogstavernes Navn (*ὄνομα*), f. Ex. *ἄλφα, βῆτα*, fra deres Udtale (*ἐκφώνησις*) *α, β*, hvilken egentlig er det, der kaldes *στοιχεῖον*, eller (p. 795) deres *δύναμις* (vis, potestas). — Endelig gjør endnu een af disse Scholiaster til Dionysius Thyrax den rigtige Bemærkning (Bekk. p. 806), at "ethvert græsk Ord ifkun endes paa en Vocal eller Semivocal", da man ikke vil finde en stum Endeconsonant uden i Præpositionen *ἐν*, og i Negationen *οὐκ* foran en Vocal, hvilket sidste Ord altsaa er af samme Natur, som *ἀπ', ἀφ'*, som ikke egentlig, men kun i Apostrophering foran en Vocal, endes saaledes. Og ligesaa hedder det hos Priscian p. 5: *Ideo apud Græcos quidem omnes dictiones vel in vocales vel in semivocales, quæ secundam habent euphoniā, desinunt, quam nos sonoritatem possumus dicere: apud Latinos autem*

*) Det Samme skeer i Dansken, og har sin meget naturlige Grund i Udtalen af den blotte Consonantarticulation uden tilføjet Vocal, hvorved man da næsten nødvendig kommer til at sige *el, em, en, er, ef, ikke Ic, me, ne, re, fe*, som Mogle have villet; da derimod ved de stumme Bogstaver ligesaa naturligen Consonantlyden kommer først, f. Ex. *be, de, ge*.

ex maxima parte, non tamen omnes (hvilket altsaa er een af de Punkter, hvori det latinske Sprog, efter de Gamles Vidnesbyrd, var mindre vellydende, end det Græske).

På alt dette følger nu, hvad og alle nyere Grammatikere og selv alle Erasmius' nyere ere enige i, at alle *ἡμίφωνα* i Græskten have i Hovedsagen den Udtale, som de tilsvarende have i Latinen og i vor Udtale af samme*), hvor de og virkelig ere et Slags Halv-vocaler, eller nogenlunde kunne høres, endog naar man udtaler dem isolerede uden nogen Vocal; hvilket derimod ikke er Tilfældet med de Læber-, Gane- eller Tunge-Articulationer, som vi kalde de stumme Consonanter (*ἄφωνα*). Kun er der ved nogle af disse *ἡμίφωνα* følgende Nuanceringer at bemærke:

ζ var ikke saa haardt som Tydskernes z, vort ts, men aldeles som hos Ny-grækerne, d. e. omtrent som ff eller s imellem to Vocaler. Da Hermann og Buttman, den græske Grammatiks Choryphæer hos os, ere af samme Mening, har jeg vel ikke stor Modsigelse i den Henseende at befrygte. Hos den sidste hedder det: "ζ muß man nicht wie unser aus ts zusammengesetztes z, sondern ds aussprechen, in welcher Zusammensetzung das s, wegen der Weichheit des d, ebenfalls weich wird, und also dem französischen z entspricht (dz)." *Ausführl. griech. Sprachl. S. 15.* Og da nu ζ hos Nygrækerne efter alle Vidnesbyrd har samme Udtale, saa følger, at Buttman i dette Punkt antager deres Udtale for ægte. Vi ere altsaa aldeles enige. Og Hermann (de emend. gr. gr. p. 56-57) troer, at den Strid, der kan synes at være imellem denne Udtale og den gamle Skrivemaade σδ for ζ, samt Grammatikernes Yttring, at ζ er σδ, lettelig kan tilægges paa den Maade, at Coler og Dorer blot have skrevet σδ, for at tilkjender give, hvoraf ζ oprindelig bestod, eller og at de muligen have i Udtalen udtrykt begge Bogstaverne σ og δ lidt tydeligere, end de andre Græker. Mig forekommer det første rimeligst, og at Dialektforskjelligheden her, som i flere Tilfælde, har været blot orthograpisk, d. e. at σδ og ζ ifkun være to forskjellige Betegnelser for een og samme Lyd, og at den første er i hine Dialekter beholdt som Levning af den ældre før Opfindelsen af Z brugelige Skrivemaade ΣΑ, ligesom ΠΣ og ΚΣ brugtes for ψ og ξ. At denne Skrive-

*) Og saa stemmer dette med den Beskrivelse, Dionys. Hal. l. c. p. 79, giver over dem: *δύναται δ' ἔχ ὁμοίως κινεῖν τὴν ἀκοήν ἅπαντα· ἡδύνηι μὲν γὰρ αὐτὴν τὸ λ, καὶ ἔσι τῶν ἡμιφώνων γλυκύτατον· τραχύνηι δὲ τὸ β, καὶ ἔσι τῶν ἐμογενῶν γενναϊότατον· μέσως δὲ πως διατίθῃσι τὰ διὰ τῶν ἑωπίωνων συνηχόμενα τὸ τε μ̄ καὶ τὸ ν̄, κεραιοειδεῖς ἀποτελέοντα ἤχους· ἄχαρι δὲ καὶ ἀηδὲς τὸ τ, καὶ, εἰ πλεονάσειε, σφόδρα λυπεῖ· θηριώδους γὰρ καὶ ἀλόγυ εἰσάπτεσθαι δοκεῖ φωνῆς ὁ συγχιμός.*

x, dersom man derfor ei havde haadt dette ene Tegnet, saa at f. Ex. intellexi, skjøndt af intelligo, da vilde være bleven skrevet intellexi, ikke -egsi. Neppes vilde og Grækerne, der med saadan Omhu altid tilkjendegive Udtalens Nuanceringer, stedse have brugt eet og samme Tegnet, dersom Lyden af ψ og ξ havde været forskjellig efter Etymologien, da de jo tværtimod ellers saa omhyggelig forandre Tegnene og usigtigen skrive enten β , π , φ eller γ , κ , χ , eftersom Læber eller Ganeconsonantens Lyd modificeredes efter det følgende Bogstavs Udspirationsgrad. Ei heller findes der hos nogen Grammatiker, hvilke dog ellers paa det Subtileste bemærke alt Saadant, mindste Spor til nogen saadan efter den forskjelligte Etymologie modificeret Udtale af ψ eller ξ , ligesaa lidt som dette i Nygrækerne Udtale bemærkes.*) Thi at man hos Ætolerne finder $\sigma\alpha$ for ξ , og $\sigma\pi$ for ψ ($\sigma\alpha\iota\phi\omicron\varsigma$ for $\xi\iota\phi\omicron\varsigma$, $\sigma\pi\acute{\epsilon}\lambda\lambda\iota\omicron\nu$ f. $\psi\acute{\epsilon}\lambda\lambda\iota\omicron\nu$ f. Gregor. Corinth. p. 284) er blot Dialektforskjæl af Ordets Udtale, ligesom Jonernes $\kappa\rho\alpha\delta\iota\eta$ for $\kappa\alpha\rho\delta\iota\alpha$, $\kappa\acute{\alpha}\rho\tau\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$ f. $\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$ e. d. Endelig siger og, ikke blot Forf. af Etym. M. og Joh. Gramm. at Ætolerne (som aldrig optog Tegnet ξ , f. Scalig. Animadv. in Euseb. Chron. p. 115) udtrykte dets Lyd ved $\kappa\sigma$, f. Ex. $\kappa\sigma\acute{\epsilon}\rho\omicron\varsigma$, $\iota\acute{\epsilon}\rho\alpha\upsilon\varsigma$, derimod ikke at de dertil nogensinde brugte $\gamma\sigma$ eller $\chi\sigma$; men endog Dionys. Hal. π . $\sigma\upsilon\nu\delta\acute{\epsilon}\sigma$. $\acute{\omicron}\nu\acute{\omicron}\mu$. p. 78, at "de tre Bogstaver kaldes dobbelte fordi ξ bestaaer af $\kappa\sigma$, og ψ af $\pi\sigma$, ligesom ζ af $\sigma\delta$, saaledes at hvert af Bogstaverne beholder sin egen Lyd." Og ligeledes p. 79: $\tau\rho\iota\acute{\alpha}$ $\delta\acute{\epsilon}$ $\tau\acute{\alpha}$ $\lambda\omicron\iota\pi\acute{\alpha}$ $\eta\mu\acute{\iota}\phi\omega\nu\alpha$ $\mu\iota\kappa\tau\acute{\omicron}\nu$ $\lambda\alpha\mu\beta\acute{\alpha}\nu\epsilon\iota$ $\psi\acute{\omicron}\phi\omicron\varphi\omicron\nu$, $\acute{\epsilon}\kappa$ $\mu\acute{\epsilon}\nu$ $\tau\omicron\upsilon$ σ , $\tau\rho\iota\acute{\omega}\nu$ $\delta\acute{\epsilon}$ $\acute{\alpha}\varphi\acute{\omega}\nu\omega\nu$, $\tau\omicron\upsilon$ $\tau\epsilon$ χ $\kappa\alpha\iota$ $\tau\omicron\upsilon$ δ $\kappa\alpha\iota$ $\tau\omicron\upsilon$ π , hvor Intet tales om nogen Lyd af de øvrige stumme Bogstaver; ligesom og p. 82 ξ og ψ siges ikke at have saa blød en Lyd som ζ (der indbefatter et δ), fordi de indbefatte κ og π , $\psi\iota\lambda\acute{\omega}\nu$ $\acute{\omicron}\nu\tau\omega\nu$ $\acute{\alpha}\mu\phi\omicron\tau\acute{\epsilon}\rho\omega\nu$. Imidlertid som det græske Sprog i det Hæle var blødt, saaledes har dog heller ikke ξ og ψ været saa haarde, som vort eller Lydsfernes x σ : $\xi\sigma$ og $\psi\sigma$, hvilket sees af Priscians Ord (p. 25): nam multo molliorem et volubiliorem sonitum habet ψ quam ps vel bs , hvorfore og Keiser Claudius vilde have et andet Tegnet brugt for ψ i Latinen; og (p. 26): Sicut ergo ψ melius sonat quam ps vel bs , sic x etiam quam gs vel cs . Et x quidem assumpsimus, ψ autem non: sed quantum expeditior est ψ quam ps , tantum ps quam bs ; ideoque non irrationabiliter plerisque

genitivi supra dictam exigat scripturam, tamen cognationem soni ad hoc procliviorum esse ajunt. — nubó quoque nupsi, scribo scripsi faciunt, quavis analogia per b cogat scribere; sed euphonia superat, quæ etiam nuptam, non nubtam, et scriptum, non scribunt, compellit per p , non b , dicere et scribere.

*) Svf. Fischer ad Wellerum 1 p. 145.

ex maxima parte, non tamen omnes (hvilket altsaa er een af de Punkter, hvori det latinske Sprog, efter de Gamles Vidnesbyrd, var mindre vellydende, end det Græske).

Alf alt dette følger nu, hvad og alle nyere Grammatikere og selv alle Erasmiar: nere ere enige i, at alle *ἡμίφωνα* i Græken have i Hovedsagen den Udtale, som de tilsvarende have i Latinen og i vor Udtale af samme*), hvor de og virkelig ere et Slags Halvs vocaler, eller nogenlunde kunne høres, endog naar man udtaler dem isolerede uden nogen Vocal; hvilket derimod ikke er Tilfældet med de Læber-, Ganer eller Tunge-Articulationer, som vi kalde de stumme Consonanter (*ἄφωνα*). Kun er der ved nogle af disse *ἡμίφωνα* følgende Nuanceringer at bemærke:

ζ var ikke saa haardt som Tydskernes z, vort ts, men aldeles som hos Nygrækerne, d. e. omtrent som ff eller s imellem to Vocaler. Da Hermann og Buttmann, den græske Grammatiks Choryphæer hos os, ere af samme Mening, har jeg vel ikke stor Modsigelse i den Henseende at befrygte. Hos den sidste hedder det: "ζ muß man nicht wie unser aus ts zusammengesetztes z, sondern ds aussprechen, in welcher Zusammensetzung das s, wegen der Weichheit des d, ebenfalls weich wird, und also dem französischen z entspricht (dz)." *Ausführl. griech. Sprachl. S. 15.* Og da nu ζ hos Nygrækerne efter alle Vidnesbyrd har samme Udtale, saa følger, at Buttmann i dette Punkt antager deres Udtale for ægte. Vi ere altsaa aldeles enige. Og Hermann (de emend. gr. gr. p. 56-57) troer, at den Strid, der kan synes at være imellem denne Udtale og den gamle Skrivemaade σδ for ζ, samt Grammatikernes Yttring, at ζ er σδ, lettelig kan bilægges paa den Maade, at Coler og Dorer blot have skrevet σδ, for at tilkjende give, hvoraf ζ oprindelig bestod, eller og at de muligen have i Udtalen udtrykt begge Bogstaverne σ og δ lidt tydeligere, end de andre Græker. Mig forekommer det første rimeligst, og at Dialektforskjelligheden her, som i flere Tilfælde, har været blot orthografsk, d. e. at σδ og ζ ifkun være to forskjellige Betegnelser for een og samme Lyd, og at den første er i hine Dialekter beholdt som Levning af den ældre før Opfindelsen af Z brugelige Skrivemaade ΣΑ, ligesom ΠΣ og ΚΣ brugtes for ψ og ξ. At denne Skriver:

*) Og saa stemmer dette med den Beskrivelse, Dionysj. Hal. l. c. p. 79, giver over dem: *δύναται δ' ἔχ ὁμοίως κινεῖν τὴν ἀκοήν ἅπαντα· ἡδύνη μὲν γὰρ αὐτὴν τὸ λ, καὶ ἔτι τῶν ἡμιφῶνων γλυκύτατον· τραχύνει δὲ τὸ ρ, καὶ ἔτι τῶν ἐμογενῶν γενναιότατον· μέσως δὲ πως διατίθησι τὰ διὰ τῶν ζῳθῶνων συνηχόμενα τὸ τε μ καὶ τὸ ν, κερατοειδῆς ἀποτελέοντα ἤχους· ἄχαρι δὲ καὶ ἀηδὲς τὸ σ, καὶ, εἰ πλεονάσειε, σφόδρα λυπεῖ· θηριώδης γὰρ καὶ ἀλόγου ἐφάπτεσθαι δοκεῖ φωνῆς ὁ συριγμός.*

maade havde sin Grund i Etymologien, kan sees af Ord som Ἀθήνας, ἔσομαι, egentlig Ἀθήνας-δε, ἔσομαι med indskudt σ af ἔσομαι ligesom ἐνίσσω, ἔχω for ἐνέπω, ἔχω (Hermann l. c.); og ligeledes af ὄζω, φράζω, βάζω (ο: ὄσσω, φράσσω, βάσσω) for ὄδω (hvoraf Perf. ὄδωδα, Lat. odor), φράδω (πέφραδα), βάδω (βαδίζω, Lat. vado)*), Ζεύς af Λεύς Hesych. ζυγὸν δυογὸν οἱ παλαιοὶ ἐμάλον Plat. Cratyl. p. 301 Bip. og tet foran p. 300: οἴσθα, ὅτι οἱ παλαιοὶ ἡμέτεροι τῷ δέλτα εὔ μάλα ἐχρῶντο -- νῦν δὲ -- ἀντὶ δέλτα ζῆτα ὡς δὴ μεγαλοπρεπέστερον ὄν. hvilket alt viser, at δ udtalt med en Sibilering foran sig**) er bleven et ὄd eller hvad man siden skrev med Tegnet ζ.

Men hvilken er nu Lyden af dette ὄd eller ζ? Denne angiver Buttman p. a. St. udentvibrl rigtig, men uden videre Beviis derfor. Hermann gaaer noget dybere ind i Sagen. At ζ ei kunde udtales som ὄd, vil han bevise deraf, at de Gamle satte det foran β og μ istedetfor σ, saasom i ζβενύναι, Ζμύονα, da det, istedetfor her at give, som man paastaar, en behageligere Lyd, tværtimod vilde være alt for haardt. Men Hermann har her udentvibrl tænkt sig det tydske d, som, forenet med s, vilde lyde om trent som st, hvilket unægtelig blev for haardt, selv foran en Vocal, end siye forved en Consonant. Men denne Lyd har, som vi nedenfor skulle see, det græske δ aldrig haadt, da den, hvor den forekommer, blev udtrykt ved τ. Imidlertid har ζ dog ligesaa lidt været blot simpelt σ eller ganske det samme som σ, da det ikke lader sig begribe, hvorfor Simonides skulde senere have opfundet dette nye Tegn for en Consonant, hvorfor man allerede havde et brugeligt, nemlig Σ, samt Analogien lader slutte, at Ζ ligesaavel var en forforkortet Betegnelse af to tilsammen udtalte Bogstaver, som Ξ og Ψ, hvilke alle tre vare, som Theodosius siger, προσφθίαι τινες af det στοιχεῖον Σ (s. ovenf. S. 4). Dertil kommer fremdeles den vigtige Grund, at alle de Grammatikere, som omtale Udtalen af Ζ, distingvere det udtryffeligt fra Σ, og tillægge det en eiendommelig Lyd, som Σ ikke har. Saaledes hedder det hos Dionysius fra Halik. περι συνθεσ. ὀνόμ. p. 78: οὐκ ἡμίφωνα: ὁκτὸ τὸν ἀριθμὸν ὄντων αὐτῶν, πέντε μὲν ἐστὶν ἀπλᾶ (λ, μ, ν, ρ og σ) τρία δὲ διπλᾶ (ζ, ξ, ψ). διπλᾶ δὲ λέγουσιν αὐτὰ, ἥτοι διὰ τὸ συνθετὰ εἶναι, τὸ μὲν ζ διὰ τοῦ σ καὶ δ, τὸ δὲ ξ διὰ τοῦ π καὶ σ, τὸ δὲ ψ διὰ τοῦ π καὶ σ, συνεφθαρμένων ἀλλήλοις

*) Sfr. Fischer ad Weller. 1 p. 144 sq.

**) At det ikke var δ saaledes som ψ πο eller ξ κσ, som Nogle have meent (sfr. Hermann l. c.), viser sig allerede deraf, at δ ligesom τ og ρ altid bortfaldt foran σ. Seyffarth's Grunde for δσ ere saa forvirrede med Grundene for at ζ er et Dobbeltbogstav (altsaa og kunde være ὄd), at derved Intet bevises.

καὶ ἰδίαν φωνὴν λαμβανόντων· ἢ διὰ τὸ χῶρον ἐπέχειν δυοῖν γραμμάτων ἐν ταῖς συλλαβαῖς παραλαμβανόμενα. ἐκείνη δὴ τῶτων κρείττω μὲν ἐστὶ τὰ διπλᾶ τῶν ἀπλῶν· ἐπειδὴ μελλοῦν ἐξὶ τῶν ἐτέρων, καὶ μᾶλλον ἐγγίζει δοκεῖ τοῖς τελείοις· ἦττω δὲ τὰ ἀπλᾶ, διὰ τὸ εἰς βραχυτέρους αὐτῶν τόνους συνάγεσθαι τὸν ἦχον. Og derpaa efterat de Enkeltes Lyd er forklaret: τρία δὲ τὰ λοιπὰ ἡμίφωνα μικτὸν λαμβάνει τὸν ψόφον, εἰ ἐνός μὲν τῶν ἡμιφώνων, τῷ σ, τριῶν δὲ ἀφώνων, τῷ δε ζ, καὶ τῷ δ, καὶ τῷ π. Der kan altsaa intet Spørgsmaal være om, at jo δ er bleven hørt i ζ, saavel som at det har været σδ. Men at det var et blødere δ (saaledes som vi nedenfor nærmere skulle see) viser allerede den paafølgende Bemærkning (p. 82): τριῶν δὲ τῶν ἄλλων γραμμάτων, ἃ δὴ διπλᾶ καλεῖται, ζ μᾶλλον ἰδύνην τὴν ἀκοήν τῶν ἐτέρων (ζ og ψ, hvortil κ og π, som vare tennes, høres skarper), hvilket altsaa er ganske det Modsatte af hvad Dionysius (s. ovenf. S. 97 Anm.) sagde om den ubehagelige og dyriske Lyd af σ, der saaledes netop ved denne Indflydelse af δ maa være mildnet. Lignende er Quintilians Dom inst. or. XII, 10, 28. Namque est ipsi (Latinæ facundiæ) statim sonus durior, quando & jucundissimas ex Græcis literis non habemus, vocalem alteram (T), alteram consonantem (Z)*, quibus nullæ apud eos dulcius spirant:

*) At der ved disse jucundissimæ literæ, quibus nullæ dulcius spirant, forståes T og Z, er allerede klart af de tilføiede Exempler Zephyris & Zopyris, hvilke to Ord det vilde være besynderligt om Forfatteren skulde have valgt til Exempel blot paa y, da z i dem forekommer ligesaa vel begge Gange. Ikke desto mindre mener Gesner (s. hans Udg.) at der skulde være meent φ (hvilket dog kun forekommer i det ene Exempel), paa Grund af at det var u hørt, at der i Latinen nogenstunde var istedetfor Z sat SD, DS eller TS, og, dersom der sattes S, da ei kunde siges, at Grækenland manglede dette Bogstav. Men deels siger Ov. ikke, at saadanne Bogstaver brugtes derfor i Latinen, men kun, om man vilde skrive Det med (egentlig) latinske Bogstaver, vilde den græske Lyd derved forvandles, hvorfor man og i Latinen la ante (quas mutuari solemus) de græske Bogstaver (T og Z), hvilket jo ei kunde siges om φ, som den latinske Skrift jo ingenstunde laante, men i dets Sted brugte ph; og deels tænker Ov. jo ved Orden tristes & horridæ sinessynlig ikke paa Bogstavtegnet, men paa den sonus horridus & barbarus, som de græske Ord, hvor T og Z forekomme (quod quam contingit), vilde faae ved de substituerede latinske Bogstaver, og hvilken Lyd det græske Sprog i disse Ord ikke havde. (Jvf. Victorini ars gramm. p. 49: Literæ peregrinæ sunt Z & T, quæ propter Græca quædam assumptæ sunt, ut Hylas & Zephyrus; quæ si non essent, Hoelas & Dsephurus diceremus; og Priscian p. 8, som efter at have anført f og x som to til de 16 græske i Latinen lagte Bogstaver, tilføier: Nam y & z Græcorum causa nominum, ut supra dictum est, ascivimus. Sige som p. 29: v & z tantummodo ponuntur in græcis dictionibus). Endelig skrives jo og φ i Latinen altid ved ph, hvilket altsaa tilkjendegiver samme Lyd og sølgelig ei noget surdum & barbarum, eller kunde regnes iblandt tristes & horridæ, quibus Græcia caret.

quas mutuari solemus, quoties illorum nominibus utimur. Quod quum contingit, nescio quo modo velut protinus hilarior renidet oratio, ut in Zephyris & Zopyris, quæ si nostris literis scribuntur, surdum quiddam & barbarum efficient, & velut in locum earum succedent tristes & horridæ, quibus Græcia caret; jvf. Stedet af Victorin i nedenstaaende Anmærkning. Heraf sees altsaa atter, at ζ ei kan have været et blot σ, for hvilket Latinerne jo havde s, som uden at fordærve dets Lyd kunde bruges. Og at det Samme endnu er Tilfældet hos de nyere Grækere, sees af Simonis Portii gramm. lingvæ Græcæ vulgaris, hvoraf Hermann p. 55 anfører følgende Sted: ζ svavius effertur Latinorum s, æquivaletque simplici s, cum in medio dictionis ponitur, ut in hac voce, Musa. ζ insuper post τ sonat σ, ut in hac voce, ζτι, constat, et in aliis pluribus. Jvf. Anastas. Georgiadis tract. de elem. græcor. pronunc. p. 79. τὸ δὲ ζ προφέρεται οὐχ ὡς τὸ λατινικὸν z, ἀλλ' ὡς τὸ s μεταξὺ δυοῶν φωνηέντων ὑπαρχόν. Sigel. Stan. Velasti diss. Romæ 1751 p. 72. o. ff. At det imidlertid heller ikke kan have været Lydskernes z, sees af de her anførte Steder om dets Blødhed, efterdi D-Lyden i det tydske z er haard, ganske som i vort ts, hvilket derfor Grækerne, naar det skal tilkjendegives i fremmede Ord, udtrykke med τζ. Anast. Georgiades l. c. μαρτυροῦσι δὲ τούτῳ Φώτιος, καὶ οἱ πλείους τῶν συγγραφέων τῆς Βυζαντιδος, τὸ λατινικὸν z διὰ τῶν στοιχείων τζ ἐκτιθέμετες· οἷον Ζανί, τζάνοι κ. τ. λ. Οὕτω καὶ ἄμφω οἱ τζέτζαι, περὶ τὸν β' αἰῶνα γεγερότες, τὸ ἴδιον ἐπώνυμον γράφουσιν.

Af disse Grunde er det altsaa meget sandsynligt, at ζ har hos de Gamle været udtalt ligesom hos de nuværende Græker, som et blødt s. Og dette bestrækes endmere ved den ældre Skrivemaade deraf ved σδ, da δ i Græskken stedse havde en blød læsbende Lyd, saaledes som vort danske d i Enden af Etavelsen efter en Vocal, f. Ex. Brød, Mad, Bud; ved dets Tilfæielse altsaa vel er tilkjendegivet, at σ, som Dionysios Hal. angiver som saa haardt lydende (d. e. formodentlig stærkt sissende), skulde udtales blødere; (hvorfore det altsaa og foran en Consonant, som i de ovennævnte ζβερρόναι og Ζυγορα, let kunde forveksles med ζ); eller omvendt, at ζ er et δ med nogen forudgaaende Sibilering. Og dette er da omtrent hvad Hermann siger p. 57: Etenim vere ζ has litteras (σ & δ) complectitur, sed ita ut a leni σ initium fiat, deinde autem vox ad δ transitura in ipso propemodum hujus literæ pronuciandæ conatu consistat. Ea re fit, ut δ pæne obscuretur, & vox tamen diutius in leni illo literæ ζ sibilo retardetur. Og derfor er det og naturligt, at andre Dialekter, som sibilerede mindre, kunne for ζ have δ, ligesom derimod de, der sibilerede Ordet stærkere, σ. f. Ex.

μάδα dot. for μάα, φράω af Stammen φράω, πέφρασμαι og πέφραμαι, Ζοριάδες hos Herodot f. δοριάδες, ἀριζήλος f. ἀριδηλος Hom., alt efter som man meer eller mindre har sibiliseret Lyden af δ. Om denne Lighed vidner og Eustath. p. 217: ὅτι δὲ τὸ σμῶδιξ, καθὰ καὶ τὸ σμερδαλέον καὶ τὸ σμικρὸν διὰ τοῦ ζ εἶχον τὴν προφορικὴν ἀρχὴν παλαί ποτε διὰ τὸ παρεοικὸς τοῦ ἥχου, δηλοῦσιν οἱ παλαιοί· Ζμινή, Ζβέσαι, Ζμῶσαι, Ζμῆμα. Kvætere lader Lyden sig ikke beskrive, fuldkommen vil den ifkun lade sig lære af det mundtlige græske Organ. Endnu maa blot bemærkes, at i Sammensætninger med Præpositionerne εἰς og πρὸς, f. Ex. εἰσδύνω, εἰσδέχομαι, προσδαπανᾶω, προσδέχομαι, προσδέομαι o. d. bliver σδ aldrig til ζ (saaledes som i Ἀθήναζε), hvadenten nu hvert af disse Bogstaver her er bleven udtalt tydeligere for sig, eller det blot er en orthograpfisk Jagttagelse for at adskille saadanne Ord fra dem, som ere sammensatte med πρό og et med ζ begyndende Ord, f. Ex. προζημιῶω, προζώννυμι (omtrent ligesom vi ikke forandre Es til r, naar s er Genitivendelse af et Ord paa E); hvilket sidste er sandsynligst, naar man erindrer sig, at δ ikke var vort haarde Begyndelsesδ, men blødt, som vort Endeδ, og derfor ikke lettelig kunde høres eller tydeligen marqueres efter et σ. Maastke vil det og bedst lykkes os at give ζ sin eiendommelige Lyd og distingvere det fra σ, naar vi øve os i at udtale s med et saadant blødt δ (dh), f. Ex. φράω p h r a s d h o, hvilket da letteligen bliver Eet med p h r a d s o (lig vort P l a d s, P l a d s e r), altsaa næsten som dobbelt s, hvormed Priscian (p. 18 og 29) angiver dets Lyd som beslægtet, da Romerne satte patrisso for πατριζω, pitisso for πιτιζω, maffsa for μάα.

De øvrige med σ Lyd sammensatte ἡμίφωνα ψ og ξ have efter al Sandsynlighed stedse været, hvad de endnu ere, vort ps og p, d. e. Es. Thi til at antage nogen særskilt Nuancering i deres Udtale, efter som de ere opstaaede af π, β, φ, eller af κ, γ, χ, findes ligesaa lidt nogen Grund, som til at antage, at Latinernes x var forskjellig i rex og nex, fordi det ene har i Gen. regis, det andet necis. Ligeledes beviser Latinernes Skrivemaade scripsi af scribo, lapsus af labor o. d. at det blødere Læbebogstav h foran s maa være bleven til p, da ellers denne Forandring af dets Skrivemaade ei havde været fornøden. *) Og det samme vilde ventelig været Tilfældet med

*) At hs, som Priscian bemærker p. 25, bruges i Enden af Nominativer, hvis Genitiv endes paa his, f. Ex. urbs, coelebs, Arabs, er neppe andet end orthographisk Forskjellighed, som har sin Grund i Etymologien, ei i nogen særegen Udtale. Se p. 34-35: Quibusdam tamen, ut supra docuimus, non aliter videtur ψ græca nisi pro ps scribenda; quanquam enim ratio

x, dersom man derfor ei havde havt dette ene Tegn, saa at f. Ex. intellexi, skjøndt af intelligo, da vilde være bleven skrevet intellesi, ikke -egsi. Næppe vilde og Grækerne, der med saadan Omhu altid tilkjendegive Udtalens Nuanceringer, stedse have brugt eet og samme Tegn, dersom Lyden af ψ og ξ havde været forskjellig efter Etymologien, da de jo tvertimod ellers saa omhyggelig forandre Tegnene og nøiagtigen skrive enten β , π , φ eller γ , κ , χ , eftersom Læber eller Ganeconsonantens Lyd modificeredes efter det følgende Bogstavs Adspirationsgrad. Ei heller findes der hos nogen Grammatiker, hvilke dog ellers paa det Subtileste bemærke alt Saadant, mindste Spor til nogen saadan efter den forskjelligte Etymologie modificeret Udtale af ψ eller ξ , ligesaa lidt som dette i Nygrækerne's Udtale bemærkes.*) Thi at man hos Æcolerne finder $\sigma\kappa$ for ξ , og $\sigma\pi$ for ψ ($\sigma\kappa\acute{\iota}\rho\omicron\varsigma$ for $\xi\acute{\iota}\rho\omicron\varsigma$, $\sigma\pi\acute{\epsilon}\lambda\lambda\iota\omicron\nu$ f. $\psi\acute{\epsilon}\lambda\lambda\iota\omicron\nu$ f. Gregor. Corinth. p. 281) er blot Dialektsforskjel af Ordets Udtale, ligesom Jonernes $\kappa\rho\alpha\delta\acute{\iota}\eta$ for $\kappa\rho\delta\acute{\iota}\alpha$, $\kappa\rho\alpha\tau\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$ f. $\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$ c. d. Endelig siger og, ikke blot Gorf. af Etym. M. og Joh. Gramm. at Æcolerne (som aldrig optog Tegnet ξ , f. Scalig. Animadv. in Euseb. Chron. p. 115) udtrykte dets Lyd ved $\kappa\sigma$, f. Ex. $\kappa\sigma\acute{\epsilon}\rho\omicron\varsigma$, $\acute{\iota}\acute{\epsilon}\rho\alpha\kappa\omicron\varsigma$, derimod ikke at de dertil nogensinde brugte $\gamma\sigma$ eller $\chi\sigma$; men endog Dionys. Hal. π . $\sigma\upsilon\nu\theta\acute{\epsilon}\sigma$. $\delta\nu\acute{\omicron}\mu$. p. 78, at "de tre Bogstaver kaldes dobbelte fordi ξ bestaaer af $\kappa\sigma$, og ψ af $\pi\sigma$, ligesom ζ af $\sigma\delta$, saaledes at hvert af Bogstaverne beholder sin egen Lyd." Og ligeledes p. 79: $\tau\rho\acute{\iota}\alpha$ δὲ τὰ λοιπὰ ἡμίφωνα μικτὸν λαμβάνει ψόφον, ἐκ μὲν τοῦ σ , $\tau\rho\acute{\iota}\omega\nu$ δὲ ἀφ' ὧν ὧν, τοῦ τε κ καὶ τοῦ δ καὶ τοῦ π , hvor Intet tales om nogen Lyd af de øvrige stumme Bogstaver; ligesom og p. 82 ξ og ψ siges ikke at have saa blød en Lyd som ζ (der indbefatter et δ), fordi de indbefatte κ og π , $\psi\acute{\iota}\lambda\omega\nu$ ὄντων ἀμφοτέρων. Smidlertid som det græske Sprog i det Hele var blødt, saaledes har dog heller ikke ξ og ψ været saa haarde, som vort eller Tydskernes r σ : Es og $\rho\sigma$, hvilket sees af Priscians Ord (p. 25): nam multo molliorem et volubiliorem sonitum habet ψ quam ps vel bs , hvorfore og Keiser Claudius vilde have et andet Tegn brugt for ψ i Latinen; og (p. 26): Sicut ergo ψ melius sonat quam ps vel bs , sic x etiam quam gs vel cs . Et x quidem assumpsimus, ψ autem non: sed quantum expeditior est ψ quam ps , tantum ps quam bs ; ideoque non irrationabiliter plerisque

genitivi supra dictam exigat scripturam, tamen cognationem soni ad hoc procliviorum esse ajunt. — nubo quoque nupsi, scribo scripsi faciunt, quamvis analogia per b cogat scribere; sed euphonia superat, quæ etiam nuptam, non nubtam, et scriptum, non scribitum, compellit per p , non b , dicere et scribere.

*) Jof. Fischer ad VVellerum 1 p. 145.

loco videtur ψ ps debere scribi; hvilken Udtales Blødhed uidentvisl grunder sig paa den mildere Udtale, som vi strax skulle see at π og κ have havt fremfor Latinernes p og c . Og den samme Blødhed viser sig og i Præpositionen $\xi\nu$, hvoraf denne oprindelige Form kun er vedbleven i det attiske Sprog, men isøvrigt ved blødere Udtale har forvandlet sig til et blot $\sigma\nu$, ligesom og Hesychius giver os σ for ψ i $\sigma\acute{\alpha}\gamma\delta\alpha\varsigma$, $\sigma\acute{\iota}\tau\tau\alpha\varsigma$, $\sigma\acute{\omega}\chi\epsilon\upsilon\upsilon$ for $\psi\acute{\alpha}\gamma\delta\alpha\varsigma$, $\psi\acute{\iota}\tau\tau\alpha\varsigma$ (α : $\psi\acute{\iota}\tau\tau\alpha\kappa\omicron\varsigma$), $\psi\acute{\omega}\chi\epsilon\upsilon\upsilon$, af hvilke Ord vel κ - og π -Lyden ei kunde være bortfalden, dersom de deri havde været udtalt saa skarpt som vort k og p , eller ξ og ψ saa haardt som Tydskernes k og p s, der ligeledes i Danskten bliver saa blødt, at vi f. Ex. for Kerpes , Psalme , gjerne sige Serpes , Salme . Forstjelligt herfra er derimod det Tilfælde, hvor Præpositionen $\xi\kappa$ er sammensat med et Ord som begynder med σ , f. Ex. $\xi\sigma\acute{\upsilon}\rho\omega$, hvor da $\kappa\sigma$ ikke bliver til ξ , ligesaa lidt som s i Præpositionerne $\pi\rho\delta\omicron\varsigma$ og $\epsilon\iota\varsigma$ med et følgende δ til ζ , enten fordi hvortil Lyd for nøie adskiltes eller fordi den orthographiske Distinction var etymologisk nødvendig. Iøvrigt kunne vi vel, da der om denne Punkt ingen Controvers har været, hermed ansee den for afgjort.

De øvrige $\eta\mu\acute{\iota}\phi\omega\nu\alpha$ ere liquidæ ($\acute{\upsilon}\gamma\gamma\acute{\alpha}$) λ , μ , ν , ρ , om hvilke der heller ingen Strid er, ligesom de og i Latinen udtrykkes ved l , m , n , r , samt af Dionysius fra Halikarnas i anf. Str. beskrives som de i Nygræsken lyde. Thi at der stundom kan forekomme Ombytninger af λ og ν , μ og β , κ . er blot Dialektforskjel, som ei beviser noget for en anden Udtale af disse Tegn (Bogstaverne) selv.*) De kaldes af Dionysius $\text{Schra}\xi\ \alpha\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}\beta\omicron\lambda\alpha$ (uforanderlige), $\acute{\omicron}\tau\iota\ \acute{\omicron}\upsilon\ \mu\epsilon\tau\alpha\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\epsilon\tau\alpha\iota$, $\acute{\omicron}\upsilon\tau\epsilon\ \acute{\epsilon}\nu\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \mu\acute{\epsilon}\lambda\lambda\omicron\upsilon\sigma\iota\ \tau\acute{\omega}\nu\ \eta\eta\mu\acute{\alpha}\tau\omega\nu$, $\acute{\omicron}\upsilon\tau\epsilon\ \acute{\epsilon}\nu\ \tau\alpha\iota\varsigma\ \kappa\lambda\acute{\iota}\sigma\epsilon\sigma\iota\ \tau\acute{\omega}\nu\ \acute{\omicron}\nu\omicron\mu\acute{\alpha}\tau\omega\nu$. Iøvrigt er i Henseende til deres Udtale ikkun om de tvende sidste for os at mærke Følgende:

ν antager foran Ganebogstaverne γ , κ , ξ , χ (ligesom Latinernes n i angelus , ancora , og vores n i Engel , Anker o. d.) Lyden ng , og foran Læbebogstaverne β , π , ϕ , ψ , μ , Lyden m , hvilket ikke allene er kjendeligt deraf, at det i Sammensætning virkeligt forandres til de for disse tvende Lyd brugelige Tegn γ og μ , f. Ex. i $\acute{\alpha}\nu\eta\mu\epsilon\mu\acute{\alpha}\nu\eta\mu\mu\iota$, $\acute{\alpha}\mu\beta\alpha\acute{\iota}\nu\omega$ af $\acute{\alpha}\nu$ for $\acute{\alpha}\nu\acute{\alpha}$, $\mu\epsilon\lambda\alpha\gamma\chi\omicron\lambda\acute{\iota}\alpha$, $\mu\epsilon\lambda\alpha\mu\beta\alpha\phi\acute{\eta}\varsigma$ af $\mu\epsilon\lambda\alpha\nu$, $\sigma\eta\gamma\chi\acute{\epsilon}\omega$, $\sigma\eta\gamma\gamma\omega\acute{\omicron}\sigma\kappa\omega$, $\sigma\eta\gamma\mu\epsilon\lambda\acute{\iota}\nu\omega$, $\sigma\mu\beta\alpha\acute{\iota}\nu\omega$ af $\sigma\acute{\upsilon}\nu$, $\acute{\epsilon}\gamma\gamma\alpha\phi\omega$, $\acute{\epsilon}\gamma\gamma\lambda\epsilon\acute{\iota}\omega$, $\acute{\epsilon}\mu\acute{\mu}\acute{\epsilon}\nu\omega$, $\acute{\epsilon}\mu\psi\eta\chi\omicron\varsigma$ af $\acute{\epsilon}\nu$; men endog, naar det med ν endende Ord staaer særskilt, af de nuværende Græker udtales saaledes, hvilket og hos

*) Denne Forskjel imellem Ordudtale og Bogstavudtale, f. Ex. at Bogstavet λ ikke lod hos Dorerne som ν , fordi Ordet $\acute{\eta}\lambda\lambda\omicron\nu\varsigma$ hos dem hedde $\acute{\eta}\nu\theta\omicron\nu$, kan Hr. A. Matthiä ikke begribe (s. hans Recension i Zahn's Jahrbücher, 13 Bd. 4 S. 1830).

de Gamle naturligen maa have været Tilfældet, fordi i Talen, saa ofte der intet Op- hold skeede efter *v* *), det paafølgende Ord saa hurtig fulgte efter, at Uarsagen til For- andringen blev den samme, og Munden, i det den udsagde *v*, ligeledes saa strax dannede sig (ó τῷ στόματος σχηματισμός kaldes det af Dionys. Hal.) til Fremsigelsen af det paa- følgende Gane- eller Læbebogstav, at Virkningen deraf paa den foregaaende Lyd af *v* maatte blive den samme, som i Sammensætningen; ligesom ἀπ' bliver til ἀφ' hvadenten saa den følgende adspirerede Vocal er forbunden dermed eller ikke, f. Ex. baade i ἀφ' ἡμῶν og i ἀραιρέω.**) Dog ikke blot denne Analogie beviser, at Udtalen af *v* i Enden saaledes har rettet sig efter det paafølgende Gane- eller Læbebogstav, men endog virkelige Steder, hvor der saaledes istedetfor *v* er skrevet *γ* og *μ*, f. Ex. hos Homer ἀμ' πεδίον Il. 5, 87, ἀμ' πέλαγος Od. 5, 330, og paa Mynter og andre Indskrifter τὰμ πόλιω (hvoraf Navnet Stambul), ἐάμ περ, τῆγ γραφήν, ἐχθρόγ καί, τὸγ χρόνον i Marm. Oxon. samt de Stykker, som Hermann (l. l. p. 10-11, de litera *v* finali) har anført efter Koen. ad Greg. Corinth. ΚΑΙ ΠΡΟΞΕΝΙΑΜ ΠΑΡΑ ΤΑ ΠΟΛΕΙ ΚΑΙ ΕΦΟΔΙΟΝ ΕΠΙ ΤΑΜ ΒΟΛΑΑΝ ΚΑΙ ΔΑΜΟΜ ΜΕΤΑ ΤΟΓ ΧΡΗΜΑΤΙΣΜΟΝ ΤΟΜ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ. og ΤΑΜ ΠΑΣΑΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΓ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΑΝ. og ΑΝΔΡΑ ΚΑΛΟΓ ΚΑΓΑΘΟΝ, saa at f. Ex. Begyndelsen af Thucydid bliver at læse: Θ. Α. ξυνέγραψε τὸμ πόλεμον τῶμ Πελοποννησίωγ καὶ Αθηναίων. Og at dette er saa, og Skrivemaaden med *v* intet beviser herimod, skjønnes endvidere deraf, at selv i sammensatte Ord, hvor det dog er afgjort at *v* foran Gane- og Læbebogstav saaledes forandrer sin Udtale, dette dog ofte findes beholdt i Skriften; f. Ex. σύνκλητος, συγγενής, σύνβιος (for συγ- og συμ-), πάνμαρπος o. d. jvf. Wetsten. de pron. gr. p. 216.

Vel kan det af Dionys. Hal. de compos. verb. 22, hvor han anfører Prø- ver af Pindar og Thucydid paa Haardhed i visse Bogstavers Sammenstød (αὐσηρὰ ἀρμονία), og blandt disse nævner *v* forved *χ* og *π*, synes som om han har udtalt det

*) Rigtig bemærker derfor og Hermann p. 11, at *v* ikke kunde faae denne Lydforandring, hvor et Punktum eller større Distinction i Talen endtes dermed, fordi isaafald det følgende Bogstav ikke kunde have Indflydelse derpaa.

**) At *v* i Enden af et særskilt staaende Ord foran Gane- eller Læbebogstaver ikke saaledes forandrede i Skrift til *γ* og *μ*, skjøndt det udtaltes som disse, har uden tvivl sin Grund deri, at Ordformen derved vilde blive for ukjendelig og man ved at skrive Ordet kun tænkte paa samme. Assimilationen med det følgende Bogstav var noget som fulgte af sig selv. Der ligger altsaa idetmindste ikke i denne Skrivemaade noget Beviis for at udtalen deraf har været anderledes, end de andre Grunde godtgjøre.

som n, efterdi det som ng og m ikke forekommer os at være saa haardt; hvorforsø og Hermann (p. 11) mener, at den gamle Udtale's Stjønhed i denne Punkt har til den Tid været tabt, og Pindar og Thucydid vilde have undret sig over Dionysius, naar de saae deres Skrifter saaledes fortolkede af ham. Imidlertid, for ei at tale om, at den tabte Elegants i Udtalen da i nyere Tider maatte være opkommen igjen, saasom Nygrækerne netop saaledes assmilere ν med et paafølgende Gane- eller Læbebogstav, kan jeg dog ikke ansee det for saa afgjort en Sag, at Dionysii Bedømmelse af disse Steder hos Pindar og Thucydid afgiver noget Beviis paa, at han har udtalt ν i *κλυτὰν πέμπετε* og *Πελοποννησίων καὶ* som n, da han sætter Haardheden overhovedet deri, at en liqvida støder sammen med en muta, "fordi de to Stavelser da ikke forene deres Lyd, men der nødvendigen maa blive en Tausshed imellem begge, og det første Led (s. Ex. i *ἐν χορῶν*) bliver haardt ved selve Positionen" (s. p. 155 sqq. ed. Reisk.), hvilket alt jo bliver Tilfældet enten den første liqvida var ν eller μ og ng. Thi ligeledes finder han, at Sammenstødningen af *κλ* efter *ε* i *ἐπί τε κλυτὰν* gjør Ophold og Skaar i Velklang (ἀναβολὴν τε καὶ ἐγκοπὴν τῆς ἁρμονίας), hvilket skulde bortfalde, om man tog κ bort og læste *ἐπί τε λυτὰν*"; og endelig, "at man i *κλυτὰν πέμπετε* maa standse noget ved ν , og at først, naar dette tilstrækkelig er undertrykt (*πισθέντος ἰκανῶς τέτυ*)" — hvilket, da det (som og Reiske i Oversættelsen siger) skeer ved Læberne, fuldkommen passer paa m, ikke paa n, — "kan π blive hørbart". Vel kunde det synes, at den paafølgende Beskrivelse af ν (p. 158), hvori D. sætter Marsagen til denne Haardhed: *τῷ μὲν (ν) γὰρ περὶ τὸν οὐρανόν τε γίνεται ἤχος, καὶ τῆς γλώσσης ἄκροις τοῖς ὀδοῦσι προαισισταμένης, καὶ τῷ πνεύματος διὰ τῶν ῥωθῶνων μεριζομένε*s, bedre passede sig paa Udtalen som n, end som m, hvilken skeer ved Læberne, uden nogen Nødvendighed af Tungens Henholdelse til Fortænderne. Men sammenholder man denne Beskrivelse med den, som forud p. 78 gaves over Udtalen af μ : *τὸ δὲ μ, τοῦ μὲν στόματος τοῖς χεῖλεσι πισθέντος, διὰ τῶν ῥωθῶνων μεριζομένον*, saa vil man finde, at det sidst anførte Kriterium er aldeles det samme for μ , som det, der p. 178 er anført for ν , saa at den deraf flydende Haardhed i begge Tilfælde blev den samme, altsaa ikke er til Hinder for at ν foran π kunde være udtalt som μ . Iøvrigt finder D. endog samme Haardhed i ν foran θ og τ (p. 160), ja endog i to sammenstødende liqvidae (p. 161), samt (p. 169) i det anførte Udsnit af Thucydid "en saadan Mængde Sammenstød af semivocales og muta, at næsten intet Led er fri for dem;" mod hvilke han endelig i det 23 Cap. (p. 173 sqq.) som Exempel paa den polerede og blomstrende Sammenføjning (*γλαφυρὰ καὶ ἀνθηρὰ*)

οὐραίου) fremsætter Sapphos Ode Ποικιλόθρον' ἀθάνατ' Ἀφροδίτη κ. τ. λ., hvori det ikke kan nægtes, at der findes den omtalte εὐπέεια καὶ χάρις ἐν τῇ συνπελαίᾳ καὶ λειότητι τῶν ἁρμονιῶν, da der, som han siger, forekommer yderst faa af de haardere Sammenstød, som Pindar og Thucydid fremsæde; saa at vi vel neppe feile, naar vi mene, at det ikke har været Lyden n foran Læbe- eller Ganebogstaver, men Sammenstødet af en liqvida og muta, eller af tvende Semivocales, D. har fundet haard. Vil man imidlertid grunde en Indvending paa ovennævnte Beskrivelse af *v*, da er der intet andet for, end at tilstaae, at Dionysius maa have afvejet fra det, der baade før og siden har været almindelig Besklængslos i Sproget, hvad enten det saa har været en Særegenhed hos ham eller i hans Fædreland, eller han i den isolerede Beskrivelse af *v* har søgt en Grund for sin Paastand om Haardheden af dette Sammenstød. Den gammel- og nygræske Udtale af *v* i Forbindelse med Læbe- og Ganebogstav har samme naturlige Grund i τῷ σχηματισμῷ τοῦ στόματος, som saa mange andre Bogstavers Forandring i Anledning af den følgende Consonants Beskaffenhed. Men muligens kan den heller ikke altid være bleven consequent og nøie iagttaget, hvilket ikke heller endnu, saavidt jeg veed, overalt er Tilfældet.

Endelig har Semivocalen *q* ikke været et *r* som vores sædvanlige danske, der danner sig langt tilbage i Ganen, men snarere det *r*, som ligger paa Tungespidsen, eller skeer ved et Tongeslag ligesom *λ*, og er almindeligt i de sydlige Sprog, selv ofte i det Sydske, saamt hos os i Sang. Derfor har jeg vel ikke uden een græsk Grammatikers Autoritet at opvise, da det naturligviis ikke kunde falde dem ind at forklare os det Nationale i en Lyd, som de ikke faldt paa kunde udtales anderledes, end de udtalte den*); imidlertid beskriver denne Autoritet os Udtalen saa tydeligt, at den vel endog ene kunde være tilstrækkelig. Den findes hos Dionys. Hal. περὶ συνθέσ. ὀνόμ. p. 79, hvor det hedder, at ved *q* vibrerer Manden ved det Yderste af Tungen: τὸ δὲ *q̄* (ἐκφωνεῖται) τῆς γλώσσης ἄκρας ἀπορῆσπιζούσης τὸ πνεῦμα. Herved stadfæstes altsaa tilfulde Nygrækerne's Maade at udtale *r* paa, om hvilken det desuden allerede var sandsynligt at den og har været den gamle**), ikke blot af den mundtlige Forplantelse af Udtalen fra den ene

*) Det samme var aabenbare ogsaa Karfagen, hvorfor de ikke egentligen have angivet Udtalen af Vocale og Diphthonger, saasom af *η*, *αι* ic.

**) En nordtydsk Lærd badlede engang i en Samtale med mig Nygrækerne's Udtale, fordi de snarrede paa *R*'et, hvilket forekom ham ibetydende og altsaa ei at kunne have været de Gamle's Maade.

Generation til den anden, da det ikke sees, hvad den skulde have gjort en saadan væsentlig Forandring, hvor denne ikke kunde fremkomme af Skjodesløshed; men endog af den Adspiration af ρ, som i det Sammelgræske betegnes ved spir. asper over dette i Begyndelsen af Ordet og efter et andet ρ, hvilken Adspiration netop finder Sted i dette sydlige og muskalske, men ikke i vort daglige r. Saaledes lød *Póδος, Πύργος* ikke som vort *Rodos, Pyrrós*, men, ligesom det og i Latinen skreves, *Rhodus, Pyrrhus* (jvf. Fischer ad Well. 1. p. 244). Endvidere bestyrkes dette deels ved Classificationen af ρ blandt de flydende Bogstaver, *liquidæ, τὰ ἄργα*, hvilket egentlig ikke kan gjælde om en Consonant som vort r; deels af dets ikke sjeldne Omveppling med λ, med hvilket ρ, naar det dannes ved et Tungeflag, er ganske anderledes beslagt, end vort bag i Ganen raslende r; f. Ex. *ἀργαλέος* for *ἀλγαλέος* af *ἄλγος*, jvf. Schol. Aristoph. *ἀργαλέον παρὰ τὸ ἄλγος, κατὰ τροπήν τῷ λ εἰς ρ, ὡς ποδαργία.* og *Corinth. de Att. dial. Ἀττικοὶ λέγουσι τὴν κεφαλαλίαν κεφαλαργίαν. κριβανος* hos Aristoph. *Ach. 85* for *κρίβανος*, og hyppig hos Athen. i 3 Bog, hvor bemærkes *Ἀττικοὶ διὰ τῷ ρ λέγουσι κριβανον καὶ κριβανίτην*, ligesom *κριβανωτός*, Aleman. sammesteds c. 82. *φλαῦρος* for *φαῦλος*. Og omvendt kalder Aristoph. *ἰπα. 79* Kropidernes *δήμος* i Attica fordreiede *κλωπιδῶν*, afledende til *κλώπ*, *κλέπτης, ἐναλλαγῆ στοιχείου τοῦ ρ εἰς τὸ λ.* f. Schol. og Eustath. ad *Odys. p. 1764.* ligesom han og *σφηκ. p. 45* gjør sig lystig over Alcibiadeses læsbende λ for ρ: *Εἶτ' Ἀλκιβιάδης εἶπε πρὸς με τραυλίσας, Ὀλῆς Θέωλος κ. τ. λ. for ὀρῆς Θέωρος*, jvf. *Plutarch's Alcib. c. 1.* Og hos Lucian *judic. Vocal. 4* hedder det: *οὐκ ἂν ἐπολέμει μερὶ νῦν τὸ λ τῷ ρ, διαμφορητοῦν περὶ τῆς κισήρεως* (efter Schol. Attisk udtalt *κισήρις*) *καὶ κεφαλαλγίας.* Ligesom og *Plutarch* i *Qvæst. Rom. Francof. 1620 p. 277:* ved at derivere *μάκελλον* (*macellum*) af *μάγειρος* bemærker: *καὶ τὸ λ, τοῖς ἀπολιθοβαίνοσι τοῦ ρ διὰ ἀμβλύτητα τῆς γλώττης ἐπόκειται τραυλιζόμενον*, samt *Varro de l. lat. IV* udleder *lilium* ἀπὸ τοῦ *λειρίον*. Endelig hedder det og hos *Quintilian, 1, 11, 5,* selv om *Romerne:* *quasdam velut acriores parum efficimus & aliis non dissimilibus, sed quasi hebetioribus, permutamus.* Qvippe ρ literæ, qva *Demosthenes* qvoqve laboravit, λ succedit: *quarum vis est apud nos qvoqve.* Jvf. *Priscian,* som gjør opmærksom paa Forandringen af r til l, i *niger, nigellus, i intelligo, pellicio, pelluceo* o. fl. (p. 24 og 41). Disse og slige Ombytninger vise et Slægtskab mellem λ

Saa liden Grund have de Beviser, man sædvanligen vil hente af vor subjective Mening om Besklang og Mislyd.

og ρ, som ikke finder Sted imellem vort l og r. Iøvrigt er imidlertid dette en Finesse, som ikke er af nogen væsentlig Vigtighed for Udtalen. Dennes Hovedsag bestaaer, næst Vocalers og Dipthongers rigtige Pronunciation, i den rette Modification af de stumme Bogstaver, hvorom vi nu komme til at tale.

II) ἄφωνα ere de θ: β, γ, δ, θ, κ, π, τ, φ, χ, om hvilke Dionysius Thrax siger: ἄφωνα δὲ λέγεται, ὅτι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐστὶ κακόφωνα, ὥσπερ ἄφωνον λέγομεν τραγῳδῶν τὸν κακόφωνον. Og denne Kakophonie eller Stumhed bestaaer aabenbar deri, at de ingen Klang have, men Lyden forsvinder saasnart de ere udtalte; hvorfor, som vi have seet, intet Ord i det klangfulde græske Sprog, undtagen *εκ* og et Par Propositioner, som strax forbindes med et følgende Ord, endes paa dem.

Pf disse ἄφωνα gjøre nu de gamle Grammatikere den bekjendte Inddeling i *ψιλὰ* (tenuēs) π, κ, τ, τὰ ὀλίγω πνεύματι ἐκφωνούμενα.

δασέα (adspiratæ) φ, χ, θ, τὰ πολλῶ.

μέσα (mediæ) β, γ, δ, τὰ μήτε πολλῶ, μήτε ὀλίγω, ἀλλὰ τῶν μὲν ὀλίγον πνεύμα ἐχόντων ὑπερβεβηκότα τῶ πνεύματι, τῶν δὲ πολλῶ, ὑποβεβηκότα. Schol. D. Thr. v. Bekkeri Anecd. gr. p. 809, eller, som hos Dionys. Thr. ὅτι τῶν μὲν ψιλῶν ἐστὶ δασυτέρα, τῶν δὲ δασέων ψιλότερα.

Udtalen heraf forestiller man sig sædvanlig, hvad tenuēs og mediæ angaaer, urigtigt, i det man, efter vor Udtale af de tilsvarende latinske Bogstaver, antager de første for vort p, f, t, de sidste for vort b, g, d; ligesom man og af de adspirate urigtigen udtaler paa dansk Wiis χ som f, og θ som t, uden engang at distingvere dem fra κ og τ. Men at dette er falsk, have allerede vore fortrinligste nyere Grammatikere, Hermann i sin Bog de emendanda rat. gr. gr. p. 54, og efter ham Buttmann, Matthiä og Thiersch i deres Grammatiker bemærket, i det de alle antage, at Consonanternes Udtale hos de Gamle har været, som den endnu er hos Nygrækerne*).

*) Besynderligt nok er det, at Hermann, som paastaar, at i Vocalernes Brug Alting er forandret (omnia innovata sunt), tværtimod om Consonanterne her siger: consonantium tamen vim, secus atque in aliis lingvis accidisse videmus (?), integram ac genuinam usque ad hunc diem Græcia conservavit, da dog Ursagen til denne udtalens Bedtigholdelse maa ved Vocalerne have været den samme, og i andre Sprog Forandringer ikke mere indtræde ved disse end ved hine. Men selv om Vocalerne hæver han sin Dom, naar han p. 51 sq. viser, at *αι* og *ει* bør udtales paa reuchtsk Wiis, og *οι* som enkelt Vocal eller lat. *oe* (og det er her *i*), saa at alle disse innovata, der skulde udgjøre det forfærdelige Barbari (p. 54), ikkun ere *η* samt en Nuancering af *αι*, *ει*, *οι*, hvilket ikke allene ikke er saa afgjort, men hvori det endog er

Det Samme mener nu og hos os om den hele Udtale uden Undtagelse tilligemed mig den indsigtsfulde Forfatter af vor nyeste berømmelige græske Grammatik, Hr. Candidat Lange. Og at de deri have Ret, bevises ikke allene af den Rimelighed, det har, at en Udtale, som med dens fineste Nuancer ved daglig Tale meddeles Børnene fra deres spædste Alder af deres Forældre og samtlige Omværende, hos en Nation, der i lige Linie nedstammer fra dem, der fra først af taledede Sproget, ei kan være forandret, hvilket vi ogsaa hos os see i enhver Egns særegne og bestandig eens blivende Udtale, undtagen for saavidt den ved Cultur forædles og mere dannes; eller at den i det Mindste maa antages at være uforandret allevegne, hvor man ikke historisk kan bevise det Modsatte: men endog deraf, at af alle de mangfoldige Beviser paa Udtalen, man lige til de ældste Tider kan hos de græske Forfattere finde, vidne de allerfleste tydelig for, ingen af de faa, om hvilke det kunde synes saa, afgjort imod den nygræske Udtales Rigtighed. At dette ogsaa gjælder om de 9 stumme Bogstaver, skulde vi nu søge historisk at bevise.

Efter Nygrækerens eenstemmige Udtale, og dette er, ligesom ved Vocalerne, aldeles den samme, som beviisligen før Tyrkernes Invasion blev af lærde og fornemme Græker (altsaa ikke var noget blot Almuesprog) overbragt til det vestligere Europa, lhyde nu

I. tenues π , κ , τ , ikke fuldt saa skarpt og stødende, som vort p , k , t , hvilke det blødere græske Sprog ligesaa lidt kjender, som flere andre sydlige Nationer, og selv det tydske Sprog ligesaa fra Sachsen af, men næsten som vort b , g , d , og ganske som disse efter v , der foran Ganebogstaver er gaaet over til γ (ng), og foran Læbebogstaver til μ , i det s. Ex.

$\pi\acute{\alpha}\nu\tau\alpha$ udtales som vort p and a,
 $\acute{\alpha}\gamma\kappa\omicron\varsigma$ ang g o s ,
 $\acute{\epsilon}\mu\pi\omicron\rho\omicron\varsigma$ em bo r o s .

Ligeledes hvor det følgende Ord er adskilt deraf, saasom $\tau\acute{o}\nu$ $\kappa\acute{o}\varsigma\mu\omicron\nu$ $tong$ g o s m o n , $\tau\eta$ $\pi\acute{o}\lambda\iota\upsilon$ t i m h o l i n .

Men at dette nu var den samme Lyd, som ikke blot Constantinopolitanerne i det 15de Aarhundrede, men alle Grækerne længe tilforn og saalænge man kan finde Data af Udtalen, have forbundet med disse tre Tegne, viser sig af Følgende:

at undre, at hverken H. selv eller de Andre, som følge ham (Matthiä bruger endog hans Argumenter paa p. 52 reent hen i Saaget), have bemærket Selvmodsigelsen.

1) Allerførst beskrive ikke blot flere Grammatikere dem ved τὰ ὀλίγα πνεύματι ἐκφωνούμενα, hvilket ikke kunde siges om vore p, f, t, som netop udstødes πολλῶ πνεύματι og derved allene stille sig fra b, g, d: men hos Schol. til Dion. Thrac Bekkeri Anecd. II. p. 810 bestyrkes det Samme endydermere ved følgende Forklaring: Φωνητικὰ ὄργανα τρία εἰσι, ἢ γλώσσα, οἱ ὀδόντες, τὰ χεῖλη· τοῖς μὲν ἄκροις χεῖλεσι πιλουμένοις ἐκφωνεῖται [τὸ π], ὥστε σχεδὸν μηδὲ ὀλίγον τι πνεῦμα παρεμβαίνειν. — Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ β, τῆς γλώσσης [ἐν] τῇ ἐκφωνήσει προσπιλουμένης τῷ οὐρανίσκῳ, καὶ κρυπτομένης, καὶ μὴ συγχωρούσης σχεδὸν μηδ' ὅλως τὸ τυχὸν πνεῦμα ἐξελθεῖν, ἐκφωνεῖται *). — Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ γ, τῆς ἄκρας τῆς γλώττης προσπιλουμένης τοῖς ὀδοῦσι, καὶ μὴ συγχωρούσης σχεδὸν μηδὲ τὸ τυχὸν πνεῦμα ἐξελθεῖν, ἐκφωνεῖται. Ligesom nu heraf sees, at det ved disse tre Bogstaver næsten ingen Luft eller Ande udstødes, hvilket jo er Tilfældet ved vort p, f, t, men hele Beskrivelsen derimod passer sig paa vort b, g, d; saaledes oplyses dette end mere ved det Tilfælde om β, γ, δ, og φ, χ, θ, som vi nedenfor paa sit Sted til Oplysning af disse Bogstavers Udtale nærmere skulle anføre.

2) finde vi, see Meursii Lex. græco-barb., allerede temmelig tidlig Exemppler paa, at man til at udtrykke andre Sprogs haardere b og d, ligesom Grækerne endnu gjøre, betjente sig af Tegnene μπ og ντ, hvortil man vel ikke kunde have fundet sig foranlediget, hvis π og τ ikke efter μ og ν havde havt denne Lyd.

3) anfører Scaliger i animadvss. in Chron. Euseb. Amstel. 1658 p. 118 af en latinsk Indskrift fra det 4de Aarh. Skrivemaaden DIA PANDON for det græske διὰ πάντων, hvilket tydelig viser, at man ogsaa allerede dengang har læst ντ som n d.

4) Sandsynlig har og denne blødere Udtale af τ efter ν været Aarsag i at Cicero, Tusc. 1, 2, har forandret ἐντελέχεια hos Aristoteles til ἐνδελέχεια, da han ventelig har fulgt Udtalen, hvorefter τ var et romersk d, og altsaa gjort dette til et δ, hvilket gav Ordet ἐνδελέχεια (Fortværen), som det af hans Forklaring quasi quandaum continuatam motionem & perennem sees at han har tænkt sig (s. sammesteds Davisii Note). Ligeledes forvejler og Lucian, Ind. Vocal. 10 begge disse Ord, og anseer det gamle ἐνδελέχεια for eet med ἐντελέχεια, naar han lader δ klage: ἀφείλετο μὲν τὴν ἐνδελέχειαν, ἐντελέχειαν ἀξιοῦν λέγεσθαι παρὰ πάντας τοὺς νόμους. Og ligesaa Corinth. de dial. Att. som siger, at det er attisk her at bruge τ. Muligen har og i selve Græskten

*) Svf. p. 812 ibid. τὸ κ προφέρεται οὕτω δι' ἄκρου μόνως τῆς γλώττης (hvorfor det og skal være kaldet ψιλόν), μηδενὸς πνεύματος παρεμπεμπομένου.

δ efter ν tabte sin sædvanlige Blødhed (δh), og altsaa lydet som vort Begyndelsesδ, ligesom β efter μ som blot b, saaledes som man hos Scaliger in Euseb. p. 118 finder ἐμβολή for ἐμπολή, og hos Theodotion Dan. 6, 4 ἀμβλάκημα for ἀμπλάκημα. Dog vilde dette Argument, da det kun er Formodning, for sig intet bevise, hvis det ei stemte med de andre Data; saa at det her for mig gjerne maa bortfalde. Men vigtigere er

5) Qvintilians Bemærkning 1, 11, 5, som, til Exempel paa, at man selv i Latinen ombyttede nogle skarpere lydende Bogstaver med andre lignende, men bløvere, siger: Et cum C ac similiter T non valuerunt, in G ac D molliuntur, d. e. (om jeg forstaaer Stedet rigtigt) "og naar C og T (κ og τ) ei ere udtalte med Kraft nok, blødgjøres de til G og D", hvilket efter samme Forfatters Bemærkninger andetsfeds (f. Ex. 12, 10, 27-32) om det græske Sprog's mindre haarde Udtale, da saa meget mere maa gjelde om dette. At saaledes Latinernes C (som var ligegyldende med Grækernes K) ofte havde en mindre haard Lyd, end vort stødende K, altsaa lod som vort BegyndelsesG, bevises endvidere af Plutarchs Bemærkning i Qvæst. Rom. T. 7 p. 122 Reisk., hvor han deriverer macella (som han skriver μακέλλα) af μάγειρος, og derpaa udtryffeligt tilføier: καὶ γὰρ τὸ κ (Romernes c) πρὸς τὸ γ (g) συγγένειαν ἔχει παρ' αὐτοῖς (Ρωμαίοις). Ὅψὲ γὰρ ἐχώσαντο τῷ γάμμα (g: det latinske g), Καρβίλιου Σπορίου προσεξέυροτος, hvilket samme og viser sig i den dobbelte Skrivemaade af vicissimus og vigesimus, tricesimus og trigesimus, samt Endelsen -ingenti (i qvingenti o. d.), sandsynlig af gentum for centum, hvor altsaa den blødere Udtale af c (Grækernes κ) har foranlediget Brugen af g, da dette Tegns (efter Plutarchs Bemærkning) var opfundet. Det Samme sees af Qvintilians Bemærkning (1, 7, 28): Quid? quæ scribuntur aliter, atque enuntiantur. Nam & Gajus litera C notatur, nec Cneus eam literam in prænominis nota accipit, qva sonat (g: G); ligesom og Gesner sammesteds anfører af Diomedes 2 p. 418: Hodieque cum Gaium nominamus Cæsarem scribimus C. Cæsarem. Og saaledes findes og Cnidos (Κνίδος) og Cneius skrevne Cnidos og Gneius, hvilken blødere Udtale af C det da ventelig og er, man har villet tilkjendegive, naar man i Græskten skrev Cæjus, ikke Κάιος, men Γάιος o. d., ligesom selv i Græskten, formedelst det indbyrdes Slægtskab, undertiden saavel κ og γ forveksles, f. Ex. κναφεύς og γναφεύς, Γνίφων ventelig af κνίπός, som π og β efter μ i de nyssanførte ἐμβολή for ἐμπολή, ἀμβλάκημα f. ἀμπλάκημα. Thi ere end β og γ, som vi ret strax skulde see, svagt adspirerede og saaledes blødere end Latinernes b og g, saa er det

dog muligt, at dette ikke altid i Begyndelsen af Stavelsen eller i Forbindelse med en liquida (γ og $\mu\beta$) har været saa kjendeligt, som inellem to Vocaler, og de derfor undertiden i flige Tilfælde kunne være brugte som b og g.

6) Det Samme viser sig i det af Eusebius S. 134 paaberaabte Concilium Carthaginiense fra 401 efter Chr., hvor Ordet Villaregensis er udtrykt ved *Billage-κέρτιος*, κ altsaa er b ugt for det romerske g.

7) Ligesaa er paa adskillige Mynter den ældre Jndskrift med græsk K og latin C nyere ombyttet med det lat. G, s. Ex. Rhegium, gr. Jndskr. *PHI*. og *PH-LINON*, men de ældste ere *RECINON*, *RECIION* o. d. Sestini class. geogr. numism. p. 10. Agrigentum, *AKPAΓANTOS* og *AKPAΓANTION* ib. p. 11 (hvor ρ har faaet α efter sig ligesom p. 32, og ofte *MIΘPAAATOT* for lat. Mithridates.) ibid. p. 11. Gelas, ældre *CEAAΣ*, nyere *ΓEAAΣ*, ventelig for at udtrykke, at det i Latinen var G, ikke C. p. 12: Segesta *ΣECEΣTA* og *ΣEΓEΣTA*.

Endelig 8) kunne vi endnu ved Slutning og Sammentigning med de andre stumme Bogstaver uddrage os dette Beviis, at, naar (som vi strax skulde see) φ , χ , θ , vare *ph*, *ch*, *th*, og β , γ , δ , *bh*, *gh*, *dh*, og som saadanne aldeles forskjellige fra vort b, g, d, saa blev der for disse sidste Lyd, forudsat at de fandtes i det gamle Sprog, ingen andre Tegne tilbage, end de tre π , κ , τ . Thi vel ville da savnes vore Lyd p, k, t; men da disse ikke gjerne forekomme saa haarde i det nygræske Sprog, og de nu anførte Beviser, især No. 1 ovenfor S. 110, synes at bevise, at det samme var Tilfældet i det Gammelgræske, saa bliver det Nødvendigste, at π , κ , τ have været et ikke stærkt stødende p, k, t, altsaa næsten b, g, d, især efter ν (γ , μ); ligesom de sydlige Lydskere ofte troe at sige p, k, t, naar de dog for vort Øre sige b, g, d; endskjøndt det og ved en saa fin Nuancering lettelig er muligt, at Udtalen efter Enkeltes forskjellige Organ undertiden kan have været noget skarpere og ikke forskjelligt fra vort p, k, t; saa at Jagttagelsen af denne ringe Forskjellighed ikke er saa væsentlig nødvendig til at give Sprogets Udtale sin eiendommelige Velklang.

II. Betydeligere er derimod Afvigelsen af de nygræske β , γ , δ fra vort b, g, d, ja saa betydelig endog, at hvor disse vore Lyd forekomme i andre Sprogs Ord, vilde aldrig nogen Græker ansee dem for at være β , γ , δ , men snarere for π , κ , τ , ligesom de og i mange Aarhundreder have til deres Betegnelse brugt de sammensatte Bogstaver $\mu\pi$, $\gamma\kappa$, $\nu\tau$, hvorom er talt ovenfor. Den Lyd derimod, som de forbinde med β , γ , δ , er en langt blødere end den, vi give vort b, g, d, og forbundne med en

Slags svag Tilaanding, der virkelig giver dem den Middelsplads imellem de slet ikke tilaandede π, κ, τ , og de stærkt tilaandede φ, χ, ψ , som de Gamle have tilkjendegivet ved deres Navn $\mu\epsilon\sigma\alpha$, mediet; i det

β tilkjendegiver den Consonantarticulation, som fremkommer naar man sammentluffer Læberne, som om man vilde sige b , men derpaa med uforandret Stilling af Læberne siger v , altsaa ikke ganske saaledes som vort v , der dannes ved at indtrække Underlæben under Dvertænderne. Naar man altsaa lærer os, at Nygrækerne udtale $\beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\upsilon\varsigma$ vasilæfs, bløs vios, da er dette Begyndelses v derfor ikke vort v . Og heraf lader sig da forklare, hvorfor Latinerne oftere udtrykke det græske β ved deres b , end ved v , saasom det dog egentlig var B :Lyden, men allene modificeret ved fornævnte bløde Abspiration, som vi kunne betegne ved bh , ligesom Hebræernes \beth .

γ ligeledes heller ikke er vort haardere Begyndelses G , men stedse liget vort g efter en Vocal i Enden af Ordet eller imellem to Vocaler, f. Ex. i Sag, Sager, læge, viger, hvilken Articulation vi maaskee kunne gjøre os kjendelig ved af disse sidste Ord at bortkaste Begyndelsesstavelferne Sa, læ og vi, og derpaa udtale Endelserne ge og ger uforandrede, som vi udtalte dem efter det forudgaaende a, ϵ, i . Dette er især kjendeligt foran s og t , hvorfore og nogle af de Tydske og Franske, som have befrevet den nygræske Udtale, bemærke, at γs og γt udtales som je og ji, da Consonantlyden j synes dem bestemt med dette blødere g .

δ endelig heller ikke er vort haarde Begyndelses D (f. Ex. i Danmark, Dania, hvilket Nygrækerne, naar de ville udtrykke Lyden, ikke skrive *Davia*, men *Nravia*), men stedse aldeles som vort d i Enden efter en Vocal eller imellem to Vocaler, f. Ex. i Brød, leed, vide, æde, lader, og hvis Udtale vi altsaa og i Begyndelsen kunne tilvænne os ved af disse og flige Ord blot at udelade de foran d gaaende Stavelfer og da udtale det Tilbageblivende uforandret. Tydskerne, som ikke kjende denne Lyd, henvise derfor og i den Henseende til det danske Sprog. (f. Buttmanns ausführl. griech. Sprachl. 1 p. 15, som deri hører et dj). Sædvanligt betegner man ellers denne blødere Udtale af d ved dh .

At nu denne for det nygræske Sprog saa fortrinlig karakteristiske Udtale af β, γ, δ (for hvilken vi nu fremdeles ville beholde Betegnelserne bh, gh, dh), ogsaa har været eiendommelig for det Sammelgræske saalænge Sproget har været til, bevises, ikke blot negativt deraf, at Ingen kan godtgjøre, at der i Bogstavernes Udtale nogenstinde er skeet nogen Forandring i denne Henseende, ligesaa lidet som i nogen anden, i hvilket

Tilfælde altsaa Brugten hos Nationens Efterkommere, der endnu tale det samme Sprog, har Formodningen for sig; eller at det ei er sandsynligt, at den lettere Udtale skulde have forvandet sig til den vanskeligere; men selv positiv af endeel andre historiske Beviser, som man, ved at gaae tilbage i Tiden, kan finde hos græske og latinske Forfattere. Saadanne ere

1) Grammatikernes Forklaring af disse tre Bogstavers Udtale. Saaledes hedder det nemlig i Schol. Dionys. Thr. i Bekk. Anecd. p. 809, at ligesom *ψιλὰ λέγονται τὰ ὀλίγω πνεύματι ἐκφωνούμενα, δασέα δὲ τὰ πολλῶ*, saaledes ere *μέσα τὰ μήτε πολλῶ μήτε ὀλίγω*, men at de udtales med stærkere Tilaaending end *τὰ ψιλὰ*, og med svagere end *τὰ δασέα**), hvilket ikke kunde passe paa vort begyndende *b, g, d*, der netop omvendt udtales med svagere Luffstød end *p, f, t*, og uden al Tilaaending, hvilken derimod rigtig fremkommer, naar de udtales paa nygræsk Wiis, *bh, gh, dh*. Endnu tydeligere bliver dette strax derpaa S. 810 sammest., hvor Forf., efterat have bemærket det Ovenanførte om tenues *π, κ, τ*, siger om de tre medix Følgende: *τὸ δὲ β̄, ἐκφωνούμενον ὁμοίως τοῖς ἄκροις τῶν χειλέων, οὔτε πᾶν ἀνοίγει τὰ χεῖλη ὡς τὸ φ̄, οὔτε πᾶν πιλεῖ ὡς τὸ π̄* (men dette vilde jo netop vort *b* gjøre, derimod ikke Grækerne *bh*), *ἀλλὰ μέσην τινὰ διεξοδὸν τῷ πνεύματι πεφεισμένως δίδωσιν* (hvilket ganske er Tilfældet med det med *B*-Adspiration udtalte *β*; det giver en sparsom Udgang for Munden, hvad vort blotte *b* ikke gjør); *ἔξ ἀνάγκης οὖν τὸ β̄ μέσον ἐστὶ τοῦ φ̄ καὶ π̄. Ὅμοίως δὲ καὶ τὸ γ̄ μέσον ἐστὶ τοῦ κ̄ καὶ χ̄*. og derpaa efterat Udtalen af *κ* og *χ* er forklaret: *Ὅμοίως τῇ αὐτῇ ἐκφωνήσει τῆς γλώττης τὸ γ̄ ἐκφωνεῖται, μήτε πᾶν προσπιλουμένης τῷ οὐρανίσκῳ, ὡς ἐπὶ τοῦ κ̄* (hvilket *γ* maatte gjøre, dersom det var vort Begyndelses-*G*), *μήτε πολὺ ἀνοιγομένης ὡς ἐπὶ τοῦ χ̄* (det tydske *ch*), *ἀλλὰ μέσην τινὰ διεξοδὸν τῷ πνεύματι παρεχούσης* (hvilket netop er Tilfældet med *γ* saaledes som det af Nygrækerne udtales, som *gh* eller svagt adspireret *g*). *Ὅμοίως δὲ καὶ τὸ δ̄ μέσον ἐστὶ τοῦ θ̄ καὶ τῷ τ̄*, og derpaa efterat disse Bogstaver ere beskrevne: *τὸ δὲ δ̄ μήτε πᾶν προσπιλουμένης τῆς ἄκρας τῆς γλώσσης τοῖς ὀδοῦσι* (saaledes som ved *τ* og ligeledes ved vort haarde Begyndelses-*D*, hvilket *δ* altsaa ei var), *μήτε πολὺ ἀποχωρούσης* (saaledes som ved *θ*), *ἀλλ' ὡς εἴποι τις καὶ ἐξαπτομένης, οὕτως ἐκφωνεῖται*.

2) Et af de meest indlysende Beviser for et Bogstavs Udtale er, som vi i de forrige Hefter have seet ved Vocalerne og Diphtongerne, den forskjelligte, selv feilagtige

*) Sef. Priscian. p. 15: Sunt igitur hæ tres *b, g, d*, medix, quæ nec penitus carent adspiratione, nec eam plenam possident.

Orthographie, fordi dennes almindeligste Aarsag netop er Lydsliigheden af de ombyttede Bogstaver. Derfor forveledes *ι, ει, η, οι, υ*, efterdi de alle løde som *i*; derfor skreves *ε* undertiden for *αι* (*æ*) o. s. f.; hvorimod man ikke let finder et *α* for *ι*, eller *ω* for *η*, fordi disse Bogstaver havde en saa tydelig Forskjellighed i Lyden, at der ei kunde tages feil af dem. Man slutter altsaa med Grund, at de Bogstaver, der jevnlig enten forveles eller bruges ifteng, maae have lydet eensdan, og deres forskjellige Brug i forskjellige Ord altsaa grundede sig paa etymologiske eller andre grammatiske Regler og Distinctioner, undertiden netop paa blot Skjædesløshed, og ikke paa nogen forskjellig Udtale. Den samme Grundsetning lader sig nu ogsaa anvende ved een af vore medier, hvorfra vi da fremdeles kunne slutte analogt til de tvende andre; og dette er *β*, hvilken vi saa hyppigen finde ombyttet eller forvelet med andre Tegn, hvorved *υ*: Lyden udtrykkes, saasom med det latinske *V*, det hebraiske *ו*, og i Græskent *Υ*, selv med Digamma *F*, samt allerhyppigst med *ΟΥ*, at der ei kan være nogen Tvivl om, at *B* jo maa have tilkjendegivet samme Lyd, og ikke vores *b*, der ei saa let kunde forveles med *v*. En Mængde Exemppler herpaa finde vi samlede af Wetsteen og i chronologisk Orden opstillede hos Viskovius, hvilke jeg her for en Deel vil anføre tilligemed hvad andre jeg andetsteds har fundet. Saaledes udtrykke allerede henved 300 Aar for Chr. de 70 Fortolkere, og i det 1te Aarh. Josephus det hebr. *ו* i *וְיָ* ligesaavel ved *β* som ved *v*, *Αβίδ* og *Αυίδ*. Vel kunde man indvende, at langt oftere, ja endog stedse, udtrykkes det hebr. *ב* i Navne ved *β*; men dette bliver intet Beviis for en Udtale som *b*, da selv *ב* efter alle Grammatikeres Forsikkring var et svagt adspireret *b*, *bh*, ligesom *ג* *gh* og *ד* *dh*, aldeles som Grækernes *β*, *γ*, *δ*, og disse kun ved at dageschere's tabe denne Adspiration og lyde som *b*, *g*, *d*; saa at heri endydermere ligger et Beviis for at de til *ב*, *ג*, *ד* svarende græske Bogstaver ligeledes have havt den samme svage Adspiration, og f. Ex. *Ἀβράμ*, *Χερουβίμ*, ogsaa i Hebraiskent er udtalt *Abhrām*, *Cherubhim* (med *bh* som et Slags *v*), ikke *Abraham*, *Cherubim*. Ligeledes har den coptiske Oversættelse Gen. 10, 2, *Ἰωβάν* med *B* for det Hebr. *ו*, og *γ* findes ofte, ikke blot for *ג*, men og for *ב*, der sandsynligviis havde en lignende Adspiration, f. Ex. Gen. 10, 7: *Πεγυά*, *Γάζα*, *Γόμορρά*, o. fl.

3) Lignende er den græske Skrivemaade af det latinske *V*, hvorpaa frembyder sig allerede hos Strabo (Geogr. V, 1, 6, p. 105 ed. Tzschuck.) som Exemppler *Βεν Novum comum* skrevet *Νοβονυκόμουμ*, altsaa ganske efter Udtalen uden græsk Omformning, saa at *β* udtrykte det latinske *V*, ligesom endnu i den nygræske Udtale. Ligeledes p. 104, Verona *Βηρόν*, p. 106 Ravenna *Ραβέρνα*, andresteder *Ραοβέρνα*, p. 152

Lavicum *Λαβιόν*, vulg. *Λαβίνον*. Egeledeſ hos Dio Cass. (p. 1213 Reim.) Severus Σεβήρος, (p. 882) *Ναίβιος*, i andre Codd. *Νέονιος*, (p. 1264) Vologæsus *Βολόγαιος*, (p. 958) Flavius Vespasianus *Φλάβιος Ούεσπασιαρός*, og saaledes ofte B brugt iføng med O, som Dio mæſt bruger i *Ουαλέριος*, *Ουάρος*, *Ουήρος*. p. 1094. Vesuvius *Βέσβιον* ell. *Βεσούβιον*, hos Strabo *Ούεσσοούιον*. Hos Plutarch (Mar. 8) Vaga *Βάγα*, hos Ptolem. 4, 3, *Ουάγα*, jvf. Sall. Jug. 47; (Rom. 5) Velabrum skrevet *Βήλανρον* (altsaa baade B for V, og v for b), samt velatura *βηλατούρα*. Servius *Σέρβιος* og *Σέρονιος*, Varro *Βάρρων*, Carvilius *Καρβίλιος*. Hos Herodian (1, 8) Verus *Βήρος*, (1, 2) Verissimus *Βηρίσσιμος*, Severus *Σεβήρος*, Ravenna *Ραβέννα*. Zosimus, som (II, 3) har *Ουαλέσιος* og *Ουαλέριος*, deriverer dette Navn af valere, som han skriver *βαλῆρε*, og derpaa to Gange *Βαλέριος*, ligesom og baade *Ουαλεριανός* og *Βαλ. Βικτωρίνος* Victorinus, *Βάνδιλοι* Vandili. Egeledeſ skriver Stephanus Byzant. (de urbib.) *Βακκαῖοι*, Ptolem. 2, 6, *Vaccæi*. Velitri i Italien *Βέλιτρα*, hvis Indbyggere Plutarch i Coriolan skriver *Ουέλιτρανοί* og Sveton. i Aug. 94 kalder Velitrini, Liv. 8, 14, *Veliterni*. Eigel. *Βίτελλα*, som Liv. 2, 39, kalder Vitelia. *Βενεβεντός* Beneventus. *Βολογεσιός*, Amm. Marc. Vologessia, hos Ptolem. 5, 20, *Ουολγεσία*. Eigel. endelig Suida's Venetianus *Βενετιάνος*, Vespas. *Βησπασιαρός*, Corvinus *Κορβίνος*; ja Virunium, en By i Noricum, skriver han ikke blot *Βηρούνιον*, men deriverer dette Navn endog af vir unus, sigende *εἰς ἀήρ, τοντέστι Βῆρ οὔνος*. Af samme Slags anfører endnu Wetſteen og Liſkovius af Concilium Carthaginense (fra Mar 401 sqq.), Act. Conc. Par. Tom. 1: Ordene *ἀμβίβιος* ambivius, *κονοδβαλτδέος* Quodvultdeus, *Βενουστιανός* Venust, *Βαλέριος* Valerius, *Σιλβανός* Silvanus, *Βίκτωρ* Victor, *Νοβᾶτος* Novatus, *Σερβουσδέι* Servus dei, *πριβιλέγιον* privilegium, *Βιγκέντιος* Vincentius; og lignende Ord af andre Concilier. Endnu ældre ere adskillige Indskrifter med latinske Navne, hvis V er udtrykt ved B, allerede fra det 1te Aarh. af; saasom *OKTABIA SEBASTH*, Mæres Gemalinde, (Occo p. 135); paa en Mynt af Titus *ΦΑΑΒΙΟΣ* (ib. p. 161), andrefæder med *OT*. Egeledeſ paa een af Domitian (p. 172); og paa tvende fra Trajans Tid. ib. p. 194 er *σεβαστός* skreven *ΣΕΟΥΑΣΤ*, hvilken Forvepning altsaa røber, at β blev udtalt som ou, o: som et v. Eigel. paa en Mynt fra Antonin. Pius. Paa flere Mindesmærker hos Gruterus er Nerva skrevet *ΝΕΡΒΑ*, hvorimod han paa Mynter skrives *ΝΕΡΟΥΑΣ*. Egeledeſ haveſ paa Mynter fra Marc. Aurel's og Cæverus's Tid: *ΑΒΓΑΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ*, andrefæder *Αύγαρος*, og *ΣΕΒΗΡΟΣ* ligesaavel som *ΣΕΟΥΘΗΡΟΣ*, o. f. f. ſee Liſkov. Ogsaa *Velia* hedder paa Mynter *Βελία* saavelſom *Ουελία* og *ΤΕΑΗ*. *Βεί-*

κατι, εἰκοσι Hesyeh. er l. viginti, og i Polyb. 1, 22, 23, skrives Duillius (*Δουίλιος*) i alle de ældre Codices *Λιβίος* (Livius), hvilket efter Schweighäuser's Bemærkning er Feilskrivning for *Βίλιος* (Vilius), hvor B altsaa var et v, ligesom i bellum for duellum o. d. (see nedenf.) jvf. Cic. Orator c. 45, som bemærker, at ligeledes Duellius ved Sammentræfning (Bortkastelse af d) udtaltes Bellius, altsaa Vellius. Ligeledes giver ogsaa Meursius i hans Gloss. græco-barb. af græske Monumenter *βητίον* for vitium, *βινδικτα* f. vindicta, *βέγγα* f. virga o. s. f. see Wetst. p. 213. Af hvilket Alt det er meer end sandsynligt, at β maa have udtrykt et Slags B-Lyd, da man ellers ikke vilde have brugt det til at betegne latinske Navne, som havde v, eller i Græskten ifleng med *Ov.* Dist nok gives der endnu langt flere Tilfælde, hvor det græske B udtrykkes ved det latinske b, eller omvendt bruges til at udtrykke dette; men deraf følger dog ikke, at det skulde have lydet som vort b, da det deels ikke er nødvendigt, at det ene Sprog bestandig skal beholde aldeles den samme Udtale af de Segn, det har tilfælles med et andet (saaledes som f. Ex. vort danske d og g, lyder noget anderledes end det tyske, endog i de samme Ord); og deels selv det latinske b vel endog for en Deel har havt noget af den samme Udspiration, som det græske β, hvilket bliver rimeligt ikke blot af den Maade, hvorpaa Italienerne endnu prononcere deres v, som ligner den ovenfor S. 113 angivne græske; men endog af den Forveksling af b og v, hvorpaa der i den gamle Latin findes Exempler, saasom i den dobbelte Skrivemaade Danubius og Danuvius, Baria og Varia (Hor. ep. 1, 14.) batillum og vatillum (Sat. 1, 5)*). Ligeledes i bellum for det gamle duellum**), og bis, bini for dui, duini, s. Cic. Orator c. 45, jvf. Hor. epist. 1, 2, 7, og Quintilian 1, 4, 15, og sammesteds Gesner. Jvf. og Festus u. duellum, duidentis (hostia bidens), duonum (bonum). Ogsaa bemærker Gesner, Thesaur. under B, at der i gamle Codices og Monumenter ofte findes B istedetfor V, saasom Albei, Atabi, Provincia, Serbus, Viba &c. for Alvei, Atavi, Provinciae, Servus, Viva &c. Og Fischer ad Well. gr. gr. anfører af forskjellige gamle Rilder bestis, bestitus, bendere, vibo, bobis, unibersis saamlige med b for v. Endelig emenderer og J. Lipsius (var. lect. l. 2, c. 28) paa Grund af det Slægtskab, som B og V hos de Gamle have baade

*) Maafee lader sig og af denne lignende udtale forklare Varianterne af Hebro og Euro i Hor. Od. 1, 25, 20, og af Hebrum og Eurum i Virg. Æn. 1, 321, naar begge Ordene lode *Evrum* og *Evro*.

**) Maafee af divellio, s. Perizon. ad Sanct. Min. 4, 16, 3.

i Skrift og Udtale, meget sandsynligen et Sted af Comikeren Afranius hos Gellius, hvor *Hem iste parentum est vitabilis liberis, qui malunt metui &c. ingen Mening gav, til Horumce parentum est vita vilis liberis &c.* Af hvilket Alt altsaa følger, at selv i Latinen B ofte maa have havt den v; agtige Udtale, som viser sig at være egen for det græske β; dets Brug for samme selgelig ikke kan være noget Beviis imod, men snarere maa stadfæste Rigtigheden af denne Udtale.

4) Dette bestrykes endmere ved Sammenligning med nogle latinske Ord, hvis v aabenbar har sin Oprindelse af det græske β, saasom vado af βάδω, βάδιζω, voro af βύρω, volo af βύλωμαι, vivo, vita, vis af βίος, βίωω, βία (is, Fís), og altsaa viser, at dette har været udtalt som v eller adspireret b. Vel have endnu flere b for β, saasom balneum, barbarus, hos af βαλαρείον, βάρβαρος, βῆς; men derpaa kan, ligesom nys; anført, svares, at enten er Ordets Udtale i Latinen bleven noget forandret, eller og det latinske b tildeels har havt samme adspirerede Udtale som det græske β. Desuden, at de nyere Sprogs uadspirerede b var Grækerne en fremmed Lyd, er klart deraf, at disse, hvor de i Skrivningen af fremmede Ord vilde udtrykke dette, brugte dertil det særegne Tegnet μ, f. Ex. *μπομπάρδα* bombarda (da βομβάρδα vilde udtales vomvarda), *μπαρμπέρης*, det Ital. barbiero, ikke βαρβέρης, hvilket de vel ikke vilde være faldne paa, dersom der i deres Sprog gaves et Tegnet, som tilfuld; udtrykte denne Lyd, hvorom de jo, om endog Brugen havde forandret sig, ikke kunde være aldeles usvidende, især da Tegnet μ viser, at den efter μ var dem bekjendt og sædvanlig, f. Ex. i *ἐμπορος*, udtalt emboros.

Dog 5) at Jngen skal indvoende, at disse Beviser ikkun naae en 18 til 1900 Aar tilbage i Tiden, før den Tid altsaa β jo godt kan have været vort b, da spørger jeg først, hvad Beviser man har derfor, at dette virkelig har været den ældre Lyd? thi kan man ikke fremføre saadanne, da bliver jo den høieste Sandsynlighed for den Udtale, som anbefaler sig ved en saa betydelig og uforandret Ælde; dernæst, hvad Aarsagen vel kan have været til en saadan Overgang? thi skulde det have været Skjodesløshed eller Magelighed, de sædvanlige Aarsager til Forandring i Udtalen, da kunne disse jo ikke tænkes rimelige her, hvor den græske β;Lyd jo er den vanskeligere og har en ganske sær egen Modification, som ikke kan være fremkommen ved nogen skjodesløshere og slappere Udtale af det simple b. Og endelig, for og at anføre positive Beviser, endog fra den ældste græske Tid, vil jeg henvise til det æoliske Digamma F, der, da det ophørte at skrives, ombyttedes med β. Og da det nu er en bekjendt Sag, at dette æoliske

Digamma var et Slags *B*: eller Labial:Adspiration*), saa er det og høist rimeligt, at det Bogstav, det traadde i Stedet for samme, maa have havt samme Lyd, da det ikke kan med nogen Grund antages, at alle de Ord, hvori det forekom, skulde i samme Dialekter have forandret deres Udtale. Endskjøndt dette Digamma, da det ikke betragtes des som et egentligt Bogstav, men allene som en Adspiration, i de andre Dialekter ikke blev skrevet**), og ofte allene er udtrykt ved den sædvanlige Spiritus over Begyndelsesvocalen. Saaledes giver Hesychius os βεκάς for *Feυάς*, *έκάς*, βείκατι f. *είκατι*, viginti, βεμεί f. *Feμεί*, *εμεί* (I. vomit), *άβέλιον* f. *άέλιον* (*άFέλιον*), *έβασον* f. *έασον* (*έFασον*), βισχόν f. *ισχόν*. Hort. Adon. u. φράζεσθαι af Heraklides: at Pamphylierne saaledes skreve β: foran enhver Vocal, saasom *γάος* *γάβος*, *άελιος* *βαβέλιος*, *όρούω* *όρούβω*. Etym. M. *δεσβιζήρ* f. *δεσιζήρ*, hvortil og kan foies, hvad Maittaire de dial. gr. p. 420 anfører af Julian p. 132: *Ένετοί* (ligeledes for Veneti) *τό εξ αρχής όνομα σώζουσι βορχεία προσθήκη γραμματος* -- *έτι δέ αυτού σύμβολον ου' και χρώνται άντι τῆ β πολλάκις, προπνεύσεώς τινος έν εκα και ιδιότητος γλώττης*. Især er dette Tilfældet foran *ρ*, hvor β træder i Stedet for spir. asper, f. *Er*. i *βρόδον* f. *ρόδον*, *βράκος* f. *ράκος*, *βρίζα* f. *ρίζα*, *βρήτωρ* f. *ήήτωρ*, *βραδινός* f. *ράδινός*. f. Priscian p. 13 Bas. samt p. 14: unde *Æoles loco*, ut diximus, adspirationis digamma ponentes, in dictionibus ab *ρ* incipientibus solent loco digamma B scribere, judicantes debere præponi digamma quasi vocali, sed rursus quasi consonanti digamma in eadem syllaba præponere recusantes, commutabant id in B, *βρήτωρ* *βρόδος* dicentes. Og isvrigt Fischer. ad Well. 1, p. 157 sq.

6) Det Samme er klart af andre Forveklinger af β, saasom med *υ* (i Diphthongerne *av* og *ev*, udtalt *av* og *ev*) i det ovennævnte *Αβραρος* f. *αβραρος* paa Mynter, *ευδομήκορτα* f. *έβδομ*. paa en corcyræisk Indskrift hos Montfaucon. *καυλα* i Joseph.

*) Et Hovedsted herom er Dionys. Hal. Antiqv. Rom. 1 p. 52 Reisk. *Σύνηδες γάρ ήν τοίς αρχαίοις Έλλησιν, ώς τά πολλά, προτιθέναι, τών όνομάτων όπόσων αι αρχαι από Φωνηέντων έρνίνοντο, τήν ου συλλαβήν (som Consonant υ) ένι στοιχείω (F). τούτο δ' ήν ώσπερ γάμμα διτταις έπι μίαν όρθήν έπιξεννύμενον ταίς πλαγίαις, ώς Feλένη και Fάναξ και Fοίκος, και Fανήρ και πολλά τοιαύτα. Ligesom og Priscian p. 11 sqq. Bas. Svf. fjerdesten Fischer ad Wellerum 1 p. 139 sqq. og her ovenfor Stederne af Schol. til Dionys. Thr. og Job. Gramm., hvoraf sees, at *υ* i *ευαδς* og *χεύαντες* var cens med F.*

**) Det Samme røber Latincnes *v* i *ovis*, *ovum*, *vestis*, *vespera*, *ver*, *vis* o. dl. af *δvis*, *δόν*, *έσθής*, *έσπέρα*, *ήρ*, *is* (Ϝ: *δFis*, *δFόν*, *Fesθής*, *Fesπέρα*, *Fήρ*, *Fis*). Svf. *Verentian's Vers* om digamma *Æolicum* i *Sanctii Minerva* 4, 16, 13.

Antiq. 8, 2, for *νάβλα*, *λαῦρος* f. *λάβρος*. *Ἀβηδόνα*, *ἀηδόνα* Hesych. efter Soping. *αἰηδόνα* siges. *άώς*, *αῶός*, hvorom Ruster bemærker: Atqui idem est, sive *αἰηδόνα* sive *ἀβηδόνα* scribas. Nam *β* & *υ* eodem modo a Græcis pronunciari solent. Unde fit, ut hæ literæ tam sæpe confundantur, ut in *καλάβρου*, *καλαῦρου*, *Δαβίδ*, *Δαυίδ* & sexcentis aliis. Sigel. *ἀβέσσει* f. *ἀέσσει*, *ἀβήρ* f. *αήρ*. *Velia*, *Οὐελια* paa Mynter baade *BEALIA* og *TEAH**). Jvf. Fischer ad Well. 1 p. 241: Et quum *Æoles*, ut *Cretes* (v. Gregor. p. 162 & ibi Koen.) interdum etiam literam *υ* partes digamma agere jusserint, ut in nominibus *αὔηται*, *αὔηρ*, *αῶός* [Svid. v. *ήώς*]: facile apparet, cur Latini veteres digamma *Æolicum*, non modo litera *υ* expresserint, sed etiam litera *b*.

7) Ogsaa Obergangen af *β* til *ph* eller *f* i adskillige latinske Ord, eller Bruugen af *β* for diøse (f. Ex. *Θριαμβος* triumphus, *βρέμω* fremmo, *βασκαίνω* fascino, *Βρύγες* ell. *Βρύγες* for *Φρύγες*, Phryges, Hesych.), givt et lidet Beviis paa, at *β* var adspireret, da Forvejlingen af svag og stærk Udspiration var naturligere, end en Obergang fra et uadspireret *b* til det stærkt adspirerede *ph* eller *f*.

8) Endelig røber og den Røiagtighed, hvormed Grækerne altid forandre tenues foran mediæ til mediæ, en forskjellig Udtale af diøse, da de vel neppe vilde have distingveret dem saa bestandig, dersom *αβ*, *εβ* havde lydet som *άπ*, *έπ*, eller *γ* i Stavelsens Ende som *κ*, og *δ* som *τ*. f. Ex. naar den første Stavelse i *ἔβδομος* havde lydet som den første i *έπτά*, i *ὄρθος* som i *ὄκτώ*, *ράβδος* som *ράπτός* o. s. v. Jvf. Quintilian, som ved at omtale det latinske Sprogs soni duriores, XII, 10, 32 siger: Quid? quod syllabæ nostræ in B literam et D innituntur adeo aspere, ut plerique non antiqvissimorum quidem, sed tamen veterum, mollire tentaverint.

At *β* imidlertid dog ikke har været et *v* ganske som vores, men det adspireret *bh* eller *bv*, hvis Udtale vi ovenfor S. 113 have beskrevet, sees af Dionys. Hal. de comp. verb. p. 83, hvor det bemærkes, at de tre Læbebogstaver *π*, *β*, *φ* (aldeles som hos Nygrækerne) udtales af de yderste Læber (*ἀπό τῶν χειλέων ἀνωῶν*) og med sammenkneben Mund, hvis Baand løses af den fremstødte Mand (*ὄταν, τῷ στόματος πισθέντος, τὸ προβαλλόμενον ἐκ τῆς ἀρτηρίας πνεῦμα λύσῃ τὸν δεσμόν αὐτοῦ*). Saaledes var Læbebevægelsen ved dem alle tre kun liden**), og Munden fattes som naar vi ville

*) Efter Götting, Anz. d. N. No. 114 giver Walz i sin Epist. crit. de nova edit. Rhetor. Græc. endec Exempler paa Skrivfeil, som ere foranledigede ved Stacismen, og især ved Forvejlingen af *β* og *υ*.

**) Dette fortalte mig og Prof. Hermann i Leipzig at han havde bemærket hos en Nygræker, hvis Udtale han erklærede for noget af det Skjønneste, han havde hørt.

fige *b*, men Lyden modificeredes allene ved Luftstødet, saa at den blev enten *b* (uden Udspiration), eller *v* (med svag), eller *ph* (med stærk Udspiration), og disse tre Bogstaver da med uforandret Stilling af Læberne udtaltes *bi*, *bvi*, *phi* (α: π, β, φ). Samme steds (p. 84) siges de og at være udtalte *ὀμοίω σχήματι* (med samme Stilling af Munden), men kun at være forskellige i *ψιλότητι* og *δασύτητι*.

Er det nu saaledes afgjort, at *β* har havt den her angivne svagt adspirerede eller *v*:agtige *B*:Lyd, saa lader Analogien os slutte det samme om de to andre medix *γ* og *δ*, som Grammatikerne sætte aldeles i samme Kategorie, hvis Udtale de forklare ligesaadan (s. ovenf. No. 1), og som hos Nygrækerne faae selsamme Modification i Udtalen, samt i Skriften altid ere paa det Noiagtigste adskilte fra *κ* og *τ*; hvilke tvende derimod gjerne brugtes til at udtrykke de nyere Sprogs haardere *g* og *d*, ligesom i Hebraisken det dagescherede *ג* og *ד* (s. ovenf. No. 2). Og saa gives der aldeles ingen Grund, hvoraf man kunde formode nogen saadan Omdannelse af en tidligere Lyd *g* og *d* til en senere Udtale *gh* og *dh*; thi, som vi ovenfor ved *β* have bemærket, Skjædesløshed kunde det jo ikke være, da den jo ikke kunde have forvandlet den lettere Articulation til den vanskeligere; og var det Efterligning af noget andet nyere Sprog, hvilket skulde da dette være, hvoraf Grækerne skulde have optaget en dem saa særegen Udtale, som man jo just nægter, fordi man ikke kjender den af andre nyere Sprog, efter hvis Brug man er saa bereed til at ville bestemme den græske Talebrug? Og endelig, hvor skulde det saaledes af andre Sprog Omtagne være bleven saa almindeligt og eneherfende, at ingen Græker kjender nogen anden Udtale af disse medix, og saa langt tilbage i Tiden, man kan finde Data, ingen anden har kjendt? For at statuere en saa usandsynlig Hypothese maatte man dog nødvendig anføre historiske Beviser: men hvilke ere da disse? Af Seyffarth, som især søger at bevise denne Udtalens Forandring, fremsføres ingen, men allene aprioriske Raisonnements, som ifkun grunde sig paa den os af Mødersmaalet bekjendte Udtalens Natur og vore Bogstavers Betydning; eller usikre Slutninger af Sammenligninger med de orientalske Bogstavers Udtale, der deels ikke selv er afgjort, deels ikke bliver nødvendig Regel for, at de i deres Sted brugte græske Bogstaver havde lydet aldeles saaledes; og selv derefter er det dog kun i Ordets Begyndelse at han antager en tidligere forskjellig Lyd fra *β*, *γ*, *δ*. Overhovedet lader der sig ikke lettelig tænke en mere forvirret Sammenblanding af Rigtigt og Urigtigt, end dette hele Seyffarth'ske Verk indeholder, hvilket især har sin Oprindelse i Forvejlingen af Principerne, hvorfra Forfatterens Raisonnements udgaae, da han egentlig vilde bygge sin

Theorie paa Sammenligningen af Nomina propria i Grundtexten med deres Skrivning i de græske og andre Oversættelser, men hvert Dieblit igjen fastsætter disses Udtale efter aprioriske Ideer om Bogstavlydenes Natur o. dl., og derefter da skaber sig et System af en i visse Secler forandret Udtale af de græske Bogstaver, efter hvilket de Beviser, han har samlet af Havercamps Sylloge, Velasii o. A., og ofte har anført ganske falsk, tilpasses som han bedst kan finde paa; og endelig den efter Seclerne indrettede Udtale ikke engang følger een vis bestemt Gjenstand, men, f. Ex. ved γ , snart omhandler dets Udtale inde i Ordet foran Ganebogstaverne, snart dets Udtale i Begyndelsen, snart imellem to Vocaler, saa at af denne Forvirring intet bestemt Resultat kan udbringes. Det eneste tilsyneladende historiske Beviis, Forfatteren anfører for en Udtale af γ som haardt g, er, at i Marm. Oxon. skal findes *ἐγδὲ, ἐγΑνωσιῆς, ἐγμὲν*, istedetfor *ex**); men ved det Slægtskab af γ og κ , som dog alligevel finder Sted, lader det sig, naar ingen vigtigere Beviser ere forhaanden, let tænke, at de kunde af en ukyndig Steenhugger være forvirrede, og γ altsaa her blot er urigtig Orthographie. Ogsaa modsiges Seyffarth sig selv, naar han af *ἐοιμεν* for *ἐοικαμεν*, og *ὀλιος* for *ὀλίγος*, viser, at γ allerede et Aarhundrede før var udtalt gh, og derpaa dog i sin Tabelle først lader denne Udtale begynde 500 Aar efter (i første Sec.), samt atter 100 Aar derefter (i andet Sec.) anfører Terentian som Beviis for, at det lød g. Liskovius har kun et eneste Sted om γ , det ovennævnte af Plutar. Qvæst. Rom., hvor *μάκκελλα* derivatives af *μάγειρος* og tilføies *καὶ γὰρ τὸ ἦ πρὸς τὸ ᾗ συγγένειαν ἔχει παρ' αὐτοῖς* hvoraf han da slutter, at G hos Romerne var haardere end γ i Græskten. *ὀλιος* for *ὀλίγος* skal efter Etym. M. p. 621 have været sagt af Tarentinerne; ogsaa anføres sammesteds af Meleager *ὀλιόισιν ἡμῶν* og *ὀλίον μισθόν*, hvoraf det da er sandsynligt, at det udeladte γ maa have været blødt, ligesom δ i *ῥέδιον, ῥέρον*.

Kun een Egenhed findes ved Bogstavet γ , nemlig at det foran Ganebogstaverne γ , κ , ξ , χ bruges som Betegnelse for Lyden ng, hvilken Romerne tilkjendegive ved n. Dette, hvorom sædvanligviis heller ingen Strid er, bevises 1) af Wetsteen klarligen ved tvende Steder, af A. Gellius (noct. Att. lib. 19 extr.) og af Victorinus, Gramm. l. 1, c. 20), af hvilke den første har opbevaret Følgende af Rigidius (Cicero's Fævnaldrende): Inter litteram N & G est alia vis; ut in nomine angvis & anga-

*) Dette, hvor γ er Endebogstav, anfører S. heel besynderligt til Beviis for, at γ i Begyndelsen af Ordet skal have lydet som vort g.

ria & ancora & increpat & incurrit & ingenuus. In omnibus enim his non verum N, sed adulterinum ponitur (o: n faaer af det paafølgende Ganebogstav en Modification, hvorved det bliver den Nasallyd, som vi udtrykke ved ng, som altsaa ikke er reent n). Nam N non esse, lingua indicio est; nam si ea littera esset, lingua palatum tangeret. Og da i Græfken Legnet γ træder i Stedet for dette n, f. Ex. i *ἄγκυρα* ancora, *ἀγγαρεία* anggaria, *ἄγγελος* angelus, *λύγξ* lynx, *Λυγχεύς* Lynceus, *Ἀγχίσης* Anchises, saa er det indlysende, at man til Betegnelse for den af ng sammensatte Lyd har i Græfken brugt det ene af Bogstaverne, ligesom i Latinen det andet; hvilket ikke modsiges af det Sted, Seyffarth anfører af Varro: Aggelus, aggens, agguilla, iggerunt, in ejusmodi Græci & Accius noster binam *g* scribunt, alii *ng*, quod in hoc veritatem (den rigtige Skrivemaade) facile videre non est, similis ageps, ageora; saasom det er sandsynligt, at Varro i dette ham tvivlsomme Tilfælde har fulgt den græske Orthographie. Ogsaa stadfæstes det af Priscian (p. 39 Bas.): Græci tamen solent loco *n̄* ante γ vel α positæ hanc (γ) ponere, ut *ἄγγελος*, *Λογγῆος*, *ἄγκιστρον*, *Ἀγχίσης*. Apud Latinos tamen servatur *n̄*, ut angelus, Longinus, Anchises. Det andet Sted, hos Victorin, lyder saaledes: Græci quum scribunt *ἄγγελος*, *ἄγγος* et similia, si syllabam AN sequatur syllaba, quæ initium habet a G & a C, convertunt N in literam G, & pro NG scribunt, ut *ἄγγελος*, *ἄγκυρα*, *ἄγγιστα*, quum inter N & G medium sonet vocis productæ, hvori da Beviset uden videre Forklaring ligger for Dagen. — Det Samme bevises 2) af Codices og Indskrifter, hvor hyppig forekommer N iftedetfor det sædvanlige *Γ* foran Ganebogstaverne, f. Ex. i Marm. Oxon. *σύνκλητον; συγχωρήσουσι, λαιχωνόντων*, og flere deslige i Boeckhs og Osanns Inscriptionsamlinger, ligesom og hos Wetsteen p. 216: *παλιγενεσία, σύνκλιτον, σύνκλητος* (meget hyppig paa Mynter), *Λογγείνα, ἄγκυρα, συγγενεύς*, og omvendt, γ for *v* i *ἐγγήρει* for *ἐν γήρει; καλὸν καταδόν* af *καλὸν α. τὴν γραφὴν, τὸν χρόνον* i Marm. Oxon. o. fl. s. ovenf. S. 104, samt paa en Mynt *ΑΓΚΩΝ* for Ancona, Sestini class. geogr. numism. p. 7. — Og ligeledes 3) den sædvanlige Forandring af Endebogstavet *v* i *σὺν, ἐν* og *πάλιν* i Sammensætning foran Ganebogstaver til γ , f. Ex. *συγγενής, ἐγγώριος, παλιγγοτος, ἐγκέφαλος* o. d. — Endelig 4) vilde vi slutte med Wetsteens Bemærkning, at ikke blot Latinerne bestandig udtrykke dette γ foran Ganebogstaverne ved n, men endog de orientalske Sprog ved η , den syriske Bibeloversættelse *εὐαγγέλιον* ved evangelion, *ἀνάγκη* ananki, *πεγγραία* Kanchreus, hvorom endvidere Seyffarth p. 261 sqq.

Imidlertid maa bemærkes, at ikke ethvert γ foran Ganebogstaver saaledes

gjælder eller har gjældt for ng, men allene det som var ombyttet med *ν* eller *n*. Naar man derfor finder *καγ γόνυ* for *κατ' γόνυ*, da maa det efter Hermanns rigtige Bemærkning (de emend. rat. gr. gr. p. 59) ikke læses *fang*, men *fag goni**); ligesom i Latinen *gg*, naar det ikke er efter græsk Skrivemaade for *ng* (som det var, s. foreg. Side, hos Varro), jvf. Priscian (p. 39 Bas.) *G apud Latinos nullius syllabæ est terminalis, nisi quum loco ð vel b ponitur in ad vel sub vel ob præpositione, ut supra diximus, ut aggero, agger, suggero, oggannio. Græci tamen solent loco ñ ante γ & x hanc ponere &c. s. ovenf.*

Dg hvad nu endelig i Særdeleshed *ð* angaaer (om hvis Udtale som et haardt *d* Seyffarth's forkeerte og aldeles utilstrækkelige Grunde ere gjendrevne i min Revision der Udspr. der Altgriech. p. 239 sqq.), da kunne vi endnu fremdeles til Beviis for dets Udtale som *dh* (o: et blødt adspireret *ð*, saaledes som vort *d* imellem Vocaleer eller i Enden efter en Vocal), foruden det Ovenanførte, bemærke:

1) Dets Opslugning i visse Ord, saasom i *ῥᾶρον* for *ῥάδιον*, *ῥᾶστος* for *ῥάδιστος*, *ἰωνή* for *διωνή*, *μόλιβος* for *μόλιβδος*, i det lat. *ros* af *δρόσος* ligesom ovenfor i *bellum* og *Bellius* for *Duellum* og *Duellius* o. fl., da saadan Opslugning ikke var sandsynlig ved en saa haard og skarp Udtale som af det tydste *ð*, men vel ved en saa blød, som den danske, hvorpaa vi og i vor daglige Udtale have mangfoldige Exempler, saasom *Læder Lær*, *Fader Far*, *Moder Moer*, *Broder Broer* o. fl.; ligesom og af *g*, da vi jevnlig udtale *sige* som *sie*, *Pige* som *Pie* o. dl., hvilket og viser sig i Græskten ved det ovenanførte *ῥάδιος* for *ῥάδιος*. (S. 122).

2) Det ovenanførte Sted af Quintilian (XII, 10, 32): *Quid? quod syllabæ nostræ in B literam & D innituntur adeo aspere, ut plerique, non antiquissimorum quidem, sed tamen veterum, mollire tentaverint; hvilken Haardhed af d det og røber, naar han 1, 4, 16 anfører, at de Gamle have undertiden skrevet Alexanter og Cassantra, sandsynligen efter græsk Viis, for at vise at d efter n var haardt, ligesom *ντ* i Græskten, og ei dennes sædvanlig bløde *ð*. Men det Sidste være nu som det vil, saa er det dog af det Første, saavel som af det forhen om samtlige *mediae* Udførte,*

*) Meppe kan dette derimod, som han mener, gjælde om *θειγγάνω*, *εθυγγάνω*, *φυγγάνω*, hvis *γ* foran *γ* han ikke vil forklare af den uidentvivel dog naturligste Analogie med *λανθάνω*, *λαμβάνω*, *τυγχάνω* o. d., hvor *γ* og *μ* ere oprundne af *ν*, men af den mere søgte med *κικάνω*, som han, fordi Attikerne tværtimod Homers Brug gjøre *κ* langt, vil have hos dem skrevet *κικάνω*, ligesom paa nogle Steder hos Tragikerne.

klart, at Latinernes D saavelſom B var haardere, end det Græſke, og δ altsaa ligesaa vel ſom β blødt adspirerede, ligesom vort danſke δ imellem eller efter Vocaler.

III. Endnu mindre, eller rettere ſagt ingen, Eviol kan der være om de tre adſpirate Bogſtaver, hvis Adſpiration og Forſkjellighed fra π , κ , τ allerede tilkjendegives ved den ældſte Betegningsmaaade *ΠΗ, ΚΗ, ΤΗ*, ſamt beſtyrkes ved Grammatikernes Benævneſe for dem af *δασεία*. Hvorledes denne ſtærkere Adſpiration af *Λαβερ, Γανερ* og Lungarticulationen lyder, høre vi tydelig i Nygrækerneſ Udtale; og at denne er uforandret, ſom den gamle har været, lader ſig og ſee af følgende Data:

1) Af den ved de andre nutæ anførte Beſkrivelse over diſſe Lyds Dannelse hos Scholiaſten i Bekkeri Anecd. gr. p. 810-11, hvor det om de adſpirate φ , χ , θ hedder, ikke blot i Almindelighed (p. 809) *δασεία τὰ πολλῶ πνεύματι ἐκφωνούμενα*, men i *Εἰσδηλοῦσθαι* om φ : *ἀνοιγομένων τῶν χειλέων πάντων, καὶ πνεύματος πολλοῦ ἐξίοντος, ἐκφωνεῖται τὸ φ̄*, hvoraf er kjendeligt, at, ſkjøndt φ har megen Liighed med det latiniſke eller vort *f*, er det dog ikke ganſke det ſamme, da dette ſidſte dannes ved at indtrække Underlæben under Overtænderne, og ſaaledes udblæſe Luften (ligesom ved *v*, ſ. ovenf. S. 119); det græſke φ derimod danner ſig ved at Munden ſættes ſom til at udfige *b*, men med ſamme Stilling deraf derpaa, formedelſt Adſpirationen, udfiger et Slags *f*; hvoraf det da lader ſig forklare, at φ , i Mangel af et latiniſk *f* i Græſken, kunde bruges til at udtrykke dette, ſ. Ex. paa Mynter *ΡΟΥΦΟΣ, ΦΑΛΤΙΟΣ* o. dl., ligesom og omvendt latiniſke Ord, ſom ere dannede af Græſken, have forandret φ til *f*, ſ. Ex. *fama*; hvoris med *ph* bruges, hvor Ordet vedbliver at være græſk, ſ. Ex. *philosophia*. Dette beſidner og *Priscian* (p. 7 Bas.): *Nam si verissime velimus inspicere eas (XVI antiquissimas literas græcas), non plus quam duas additas in latino inveniemus sermone, F, æolicum digamma, quod apud antiquissimos latinorum eandem vim, quam apud Æoles, habuit φ, eum autem prope sonum, quem nunc habet F (altsaa ikke ganſke f); significabat p cum adspiratione, sicut etiam apud veteres Græcos pro φ π & h (ΠΗ). Unde nunc quoque in græcis nominibus antiquam scripturam servamus pro φ p & h ponentes, ut Orpheus, Phaëton; postea vero in latinis placuit verbis pro p & h f scribi, ut fama, filius, facio, loco autem digamma V pro consonante, quod cognatione soni videbatur affinis esse digamma ea litera. Denne Forſkel i Udtalen af φ (*ph*) og *f* oplyſes nu af Ovenanførte om *Λαβερ*nes forſkjellige Stilling ved begge. Og at dette ikke er blot Formodning, ſees ikke allene af hvad *Priscian* ſtrax derfor p. 8 tilføjer: *Hoc tamen scire debemus, quod non tam fixis**

labris est pronuncianda *f*, qvomodo *p* & *h*; atqve hoc solum interest inter *f* & *ph*; jof. p. 14: ut supra docuimus, est aliqua in pronunciatione ejus literæ differentia *f* cum sono *ph*; men endog af det her ovenfor S. 120 anførte Sted af Dionys. Hal. T. 5, p. 83-84, at *φ* ligesaaavel som *π* og *β* udtales med de yderste Læber (altsaa ikke indtrukken Underlæbe, som vort *f*) og sammenkneben Mund, hvorigjennem Munden frembryder og løser dens Baand, samt at Munden ved dem alle tre beholder samme Stilling eller Form (ὁμοίῳ σχήματι), og Lyden kun er forskjellig i *ψιλότητι* og *δασύτητι*, hvilket ikke er Tilfældet ved vort og Latinernes *f*, men hvormed *ph*, fordi man ikke har bemærket den fint nuancerede Forskjel, siden udenfor det græske Tunge-maal, sædvanlig er bleven sammenblandet.

Dg gaae vi nu til de øvrige adspirate Bogstaver, da hedder det videre hos samme Scholiast (Bekkeri Anecd. p. 810) om *χ*: τὸ δὲ *χ* τῇ ἀντῆ ἐκφωνήσει (som *κ* og *γ*), τῆς γλώττης μὴ προσπιλουμένης μηδ' ὄλως συναπτομένης τῷ ὀρανίσκῳ (saaledes som ved *κ*, *ο*: det haarde *g*), ἀλλὰ συγχωρούσης πολὺ πνεῦμα ἐξελεθεῖν, ἐκφωνεῖται. Dette er ganske Tilfældet ved det tydske *ch*. Dg hermed stamme atter Priscians Yttringer p. 13 sqq. Adspiratio qvoqve ante vocales omnes poni potest, post consonantes autem qvatuor tantummodo more antiquo Græcorum, *c*, *p*, *t*, *r*, ut Chremes, Thraso, Philippus, Pyrrhus. Ideo autem extrinsecus adscribitur vocalibus, ut minimum sonet (hvilket blandt Andet og er et Beviis for, at den nygræske umærkelige Udtale af spir. asper ogsaa er den rigtige), consonantibus autem intrinsecus, ut plurimum (saa at Adspirationen har været meget fjendelig efter *c*). — Consonantibus autem (litera postposita) sic cohæret, ut ejusdem penitus substantiæ sit, ut (et!) si auferatur, significationis vim minuat prorsus, ut si dicam Cremes pro Chremes; unde hac considerata ratione, Græcorum doctissimi singulas fecerunt eas qvoqve literas, qvippe pro *th* *θ*, pro *ph* *φ*, pro *ch* *χ* scribentes, nos autem antiquam scripturam (Grækerne*s* *KH*) servamus. Vel slutter Eusebius af et Par Mynter, hvorpaa Havercamp siger, at der findes *K* for *X*, eller omvendt, nemlig *AKAIΩN* og *KΑΛΧΑ* (δονίον), at *χ* har i Achaia og Chalcedon været udtalt haardere og liggt *κ*; men om saadan en Forveksling end flereseds fandtes, vilde det dog intet bevise, da *ch*, endstjondt udtalt som i Nygræfken, dog altid har megen Liighed med *κ* og *γ*, fordi de dannes ved samme Organ, lige som *φ*, *β*, *π*, og blot ere forskjellige *ψιλότητι* και *δασύτητι*, s. ovenf. denne Side, hvilket og Priscian anmærker p. 15: Tanta autem est cognatio earum, qvod invicem inveniuntur pro se positæ in qvibusdam dictionibus, ut ambo pro *ἄμφο*, buxus

pro πύξος, triumphus pro θριάμβος, gubernator pro κυβερνήτης, gobius pro καβίος, cære από τῷ χαίρει, deus θεός &c.; saa at de ligesaa let kunde forveyles i Orthographien, som det skeer hos os med beslægtede Bogstaver. Thi at χ ikke kan have lydet fuldkommen eens med x eller γ, ligesom overhovedet adspiratæ, tenues og mediæ have i Udtalen tydeligen adskilt sig fra hinanden, er klart af den Nøiagtighed, hvormed de Gamle adskille dem i Skriften, og stedse forandre dem efter som det følgende Bogstav fordrer, og det endog fra de ældste Tider, hvor man stedse finder et H tilføjet, naar tenues skulde være adspirerede, og III, KH og TH ikke, uden i det Høieste ved Skrivesfeil, ere brugte ifleng med II, K, T, hvilket derimod let vilde have været Tilfældet, dersom de i Udtalen ei havde været saa forskjellige. Og hvilken skulde vel denne Forskjellighed have været, naar det ikke var den, som vi nu have viist og med saa mange Beviser af de Gamle godtgjort?

Tilbage have vi altsaa endnu kun Adspiraten θ, hvilken Grækerne ogsaa endnu udtale kjendelig forskjellig fra de beslægtede τ og δ, hvad og de i den gamle Skrift stedse iagttagne Distinctioner og den ældste Skrivemaade TH vise. θ var altsaa ikke den Consonantlyd, som vi og Tydskerne give det dobbelte Tegnet th, der ei er forskjellig fra Lyden af et simpelt t, men hvad Grammatikerne kalde δασύ eller adspireret. At den græske Adspiration nemlig ikke var vort h, men et Slags Sibilering, er klart af det latinske Sprog, hvor spiritus asper ikke sjelden udtrykkes ved et s; hvilket og Priscian bevidner, hos hvem det (1 p. 25) hedder: S sæpe pro adspiratione ponitur in his dictionibus, quas a Græcis sumpsimus, ut semis, sex, septem, se, si, sat. Nam ἡμι-, ἔξ, ἐπτά, ἐ, ἰ (jvf. sammest. 13 p. 480), ἄλς, apud illos adspirationem habent in principio (hvortil endnu kan føies οὐ sui, οὐ sibi, ἔρω serpo, ὄς og ὄς sus, ὑπό sub, ὑπέρ super o. fl.)*) Adeo autem cognatio est huic literæ, id est s, cum adspiratione, quod pro ea in quibusdam dictionibus solebant Boeoti pro s, h scribere, muha pro musa dicentes. Maaskee kan og dette Slægtskab af spir. asper med σ fremlyse ved Ombytningen af ρσ med ῥῥ, saasom i θαρσέω θαρῥέω, πυρσός πυρῥός o. dl. Og da vi nu finde den samme Sibilering i den nygræske Udtale af θ, der lyder som et ths eller omtrent som det engelske th i thin, thick, throng, theology (forskjellig fra δ, det danske bløde d, hvis Lyd ligner den, der findes i that, the, this, then, uden Sibilering, hvilket her anmærkes, fordi Seyffarth forvirrer disse tvende Lyd med hinanden): saa

*) s. Salmasius ad Capitolin. p. 273 o. A., som anføres af Fischer ad Vell. 1, p. 247.

giver allerede denne Overeensstemmelse med Udtalen af spir. asper et vigtigt Beviis for, at den nygræske Udtale af θ er den virkelige gamle. Dette bestrykes end mere ved den doriske Skrivemaade af σ for θ , saasom i de lakoniske Ord $\sigma\acute{\iota}\alpha$, $\sigma\acute{\iota}\acute{\omicron}\nu$, $\acute{\Lambda}\sigma\acute{\alpha}\nu\alpha\nu$, $\acute{\alpha}\rho\alpha\sigma\acute{\omega}\varsigma$, $\sigma\acute{\epsilon}\tau\omega$, $\mu\upsilon\sigma\acute{\iota}\delta\delta\epsilon\iota\nu$, $\sigma\eta\rho\omicron\kappa\tau\acute{\omicron}\nu\epsilon$, $\pi\alpha\rho\sigma\acute{\epsilon}\nu\epsilon$, $\delta\omicron\rho\acute{\alpha}$, $\acute{\epsilon}\lambda\sigma\omicron\mu\iota$, $\acute{\Lambda}\sigma\alpha\nu\acute{\alpha}\iota\omicron\upsilon\varsigma$, samtlige i Aristoph. *Ephist.* for $\theta\acute{\epsilon}\acute{\alpha}$, $\theta\acute{\epsilon}\acute{\omicron}\nu$, $\acute{\Lambda}\theta\acute{\eta}\nu\eta\nu$, $\acute{\alpha}\rho\alpha\theta\acute{\upsilon}\varsigma$, $\theta\acute{\epsilon}\tau\omega$, $\mu\upsilon\theta\acute{\iota}\zeta\epsilon\iota\nu$, $\theta\eta\rho\omicron\kappa\tau\acute{\omicron}\nu\epsilon$, $\pi\alpha\rho\theta\acute{\epsilon}\nu\epsilon$, $\delta\omicron\rho\theta\acute{\eta}$, $\acute{\epsilon}\lambda\theta\omicron\mu\iota$, $\acute{\Lambda}\theta\eta\nu\acute{\alpha}\iota\omicron\upsilon\varsigma$. Ligeledes hos Hesych. $\sigma\acute{\epsilon}\iota\nu$ $\theta\acute{\epsilon}\iota\nu$ $\acute{\Lambda}\acute{\alpha}\lambda\omega\nu\epsilon\varsigma$. $\sigma\acute{\epsilon}\iota\nu\alpha\iota$ $\theta\acute{\epsilon}\iota\nu\alpha\iota$ $\text{Κοῦ}\eta\tau\epsilon\varsigma$. Hort. Adon. og Eustath. p. 1702: $\Sigma\acute{\iota}\omicron\nu\phi\omicron\varsigma$ d. s. f. $\theta\acute{\epsilon}\acute{\omicron}\sigma\phi\omicron\phi\omicron\varsigma$, $\acute{\Delta}\omega\rho\iota\kappa\acute{\omicron}\nu$ $\acute{\alpha}\mu\alpha$ $\kappa\alpha\acute{\iota}$ $\acute{\Lambda}\iota\omicron\lambda\iota\kappa\acute{\omicron}\nu$ $\delta\omicron\rho\omicron\mu\alpha$. $\sigma\iota\acute{\omicron}\upsilon\varsigma$ $\mu\acute{\epsilon}\nu$ $\gamma\acute{\alpha}\rho$ $\omicron\iota$ $\acute{\Delta}\omega\rho\iota\epsilon\acute{\iota}\varsigma$ $\phi\rho\alpha\sigma\iota$ $\tau\acute{\alpha}\varsigma$ $\theta\acute{\epsilon}\acute{\omicron}\varsigma$ $\sigma\acute{\upsilon}\phi\omicron\varsigma$ $\delta\acute{\epsilon}$ $\delta\acute{\omicron}$ $\sigma\phi\omicron\delta\acute{\omicron}\varsigma$ $\pi\alpha\rho\acute{\iota}$ $\acute{\Lambda}\iota\omicron\lambda\epsilon\upsilon\sigma\iota\nu$. Aristot. Nicomach. 7 bemærker, at hos Lakonerne kaldes en Mand, som de agte hvid, $\sigma\acute{\epsilon}\iota\omicron\varsigma$ $\acute{\alpha}\nu\eta\rho$, hvilket Plato, som beretter det Samme (i Meno, ed. Bip. 4 p. 389), skriver $\theta\acute{\epsilon}\iota\omicron\varsigma$ $\acute{\alpha}\nu\eta\rho$. Og endelig Apollon. de Synt. p. 44: $\omicron\iota$ $\mu\acute{\epsilon}\nu$ $\acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\iota$ $\acute{\Delta}\omega\rho\iota\epsilon\acute{\iota}\varsigma$ $\tau\eta\rho\upsilon\sigma\iota$ $\tau\acute{\omicron}$ θ , $\acute{\Lambda}\acute{\alpha}\lambda\omega\nu\epsilon\varsigma$ $\delta\acute{\epsilon}$ $\epsilon\iota\varsigma$ θ $\mu\epsilon\tau\alpha\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\upsilon\sigma\iota$. af hvilket alt det, om end den doriske Udtale kan have adskilt sig noget fra den øvrige Græske, og i slige Ord blot har udtalt σ , dog er sandsynligt, at der var nogen Lydsliighed imellem θ og σ ; for ikke at paastaae, hvad og kunde være sandsynligt (ligesom ovenf. S. 97 ved ζ), at Forskjellen ifkun er orthographisk, og Dorierne ikke have brudt sig om nsiagtigere at udtrykke den Nuancering af ζ ved σ : Lyden. Hertil kommer endvidere det ovenanferte, om samtlige $\acute{\alpha}\phi\omega\nu\alpha$ handlende, Sted hos Scholiasten i Bekkers Anecdota gr. p. 811, hvor Udtalen af θ beskrives saaledes: $\tau\acute{\omicron}$ $\delta\epsilon$ θ , $\acute{\alpha}\rho\chi\omicron\rho\omicron\upsilon\sigma\eta\varsigma$ $\tau\eta\varsigma$ $\gamma\lambda\acute{\omega}\sigma\sigma\eta\varsigma$ $\tau\acute{\omega}\nu$ $\delta\acute{\omicron}\delta\omicron\nu\tau\omega\nu$, $\kappa\alpha\acute{\iota}$ $\pi\alpha\rho\epsilon\chi\omicron\upsilon\sigma\eta\varsigma$ $\acute{\epsilon}\zeta\omicron\delta\omicron\nu$ $\tau\omicron\omega$ $\pi\omicron\lambda\lambda\omega\omega$ $\pi\rho\epsilon\nu\acute{\mu}\alpha\tau\iota$, $\acute{\epsilon}\kappa\phi\omega\nu\epsilon\acute{\iota}\tau\alpha\iota$, hvilket ganske stemmer med den nygræske Udtale af et sibilende θ , og ikke lettelig vil kunne gjælde om nogen anden Lyd, især naar det sammenlignes med hvad der sammesteds er sagt om de dermed beslægtede δ og τ , som vi ovenfor paa sine Steder have anført. Den $\pi\omicron\lambda\lambda\acute{\omicron}\nu$ $\pi\rho\epsilon\nu\acute{\mu}\alpha$, som ved de andre adspirate Bogstaver sagdes at være det Charakteristiske, findes ligeledes her og stemmer ganske med, hvad vi isvrigt vide om Adspirationens Natur. Og endelig anfører Eiskovius af Villoison's Anecd. gr. Tom. II p. 127 følgende Note: Græcos autem antiquos eodem prorsus modo ac recentiores $\tau\acute{\omicron}$ θ protulisse, abunde constat. Apud Abulfaragium, Eutyrium aliosqve scriptores Arabicos ineditos observavi $\tau\acute{\omicron}$ θ in nominibus propriis aliisque nunquam per literam Arabicam te , sed ubiqve per tse expressum fuisse. Vel udtrykkes θ i Latinen ifkun ved th , men da vi ovenfor have seet, at derved ikke kan være tilkjendegivet, som hos os, et blot t , og spir. asper, som har havt en Slags sibilende Udtale, ligeledes udtrykkes ved h , saa kan denne Latinerne's Skrivemaade ingen Indvending begrunde mod Rigtigheden af den nygræske Udtale; tvertimod maatte man spørge enhver, som

wilbe gjøre nogen Indvending, hvorledes θ da maa have været udtalt, og hvorledes han isaafald vil bevise en saadan formodet Udtale?

Dg saaledes tør jeg nu vel ansee for historisk og tilstrækkeligen godtgjort, at Hermann og andre Grammatikere have Ret, naar de antage for vist, at Consonanternes Udtale i det gammelgræske Sprog til enhver Tid har været den samme, som den endnu er hos den nuværende græske Nation, og at vi altsaa feile høiligen, som her substituere vore danske eller tydske Bogstavlyd, hvor disse afvige fra de græske. Men er dette nu saa, da er det ubegribeligt, hvorfor Vocalernes Udtale skulde have forandret sig, da der deels ingen gyldige Grunde gives til at antage dette, saasom de, der almindeligen laanes fra andre Sprogs Analogie, i ligesaa høi en Grad findes ved Consonanterne; deels Beviserne for Vocaludtalens Identitet med den ældre ere ligesaa gamle og ligesaa evidente, ja endog langt flere, end de, der findes for Consonantudtalen; og endelig denne sidste er af den Bestaffenhed, at den ikke bekvemt lader sig forene med en erasmisk Vocal og Diphthongudtale, men derimod ved sin Blødhed saa aldeles harmonerer med den endnu værende græske, at de ikke lettelig lade sig adskille. Enten bør altsaa begge Dele antages, eller og de begge bør forkastes og vore Moderemaalss Udtale af de til de græske svarende Bogstaver gjøres til Regel. Men vil man endnu stedse vedblive dermed, og altsaa gjøre Græskens Udtale til ligesaa mange Slags, som man gjør Latinens, da see man til, hvorledes man enten vil forsvare denne Absurditet, eller godtgjøre, hvilket af de mange forstjellige nyere Sprogs Udtale der hellere, end dets egen, skal være den lovgivende for det Græske; om f. Ex. *ev* skal udtales som af Engellænderne *iu*, eller som det franske *aabne* ϕ i *leur*, eller som det tydske *eu* i *Luer*, eller som det danske *uv*; eller om man ikke tværtimod hellere bør følge den nygræske Brug, der ved saa mange Data lader sig bevise ogsaa at have været den ældre, hvorefter *ev* lyder som *uv*, og foran de haardere Consonanter (π , κ , τ , σ) som *ef*; hvorimod da vel Argumenter, som Hr. Matthiæ's, at Lyd som *Orpheus* forekomme ham ildeklingende og snarere som russiske eller polske, intet have at betyde. Min Bestræbelse gaaer allene ud paa at finde, hvad der historisk kan bevises at være det rigtige og sande; hvor der vil møde mig paa samme Dei, og bevise, at enten de af mig anførte Data eller andre, som muligen ere undgaaede min Opmærksomhed, give et andet Resultat, skal finde mig, der ingen videre Interessé har af Sagen, end at det Rigtige bliver bekjendt, redeben til at modtage enhver Betærelse.

riske Raisonnements om, hvordan en ret Udtale, ifølge de menneskelige Organers Beskaffenhed, bør være, og derefter altsaa tillægge Grækerne oprindelig den, man saaledes har tænkt sig; eller lægge de os bekendte Sprogs Betegningsmaade til Grund, og slutte, at Tegnene altsaa i Græffen maae have haft fuldkommen samme Betydning; eller endelig paa hvad Grund det end maatte være anden, end sikkre historiske Data, fastsætte en anden Udtale af de græske Bogstaver end den, der ved saa mangfoldige Beviser stadfæster sig at være den eneste sande, og paastaae, at denne ifkun er en Afvigelse fra en formodet ældre, uden dog at kunne historisk og uden Cirkel eller petitio principii bevise, at nogen saadan paafaldende og usandsynlig Afvigelse eller Udtaleelsesforandring nogensinde er gaaet for sig: da er det kun forgjæves Arbejde at disputere mod den, der nægter Principerne, eller gaaer ud fra Grundvolde, som selv ere aldeles vaklende, falske eller ubeviiste; og jeg vil altsaa i den Henseende nøies med at henvise til hvad jeg til Besvarelse af deslige Indvendinger har anført i min tydske Revision der Lehre v. d. Aussprache des Altgriechischen, samt de i Seebodes Archiv dertil leverede "Nachträge" og "Beleuchtungen der Matthiätschen Gegenreden." Hvo der isvrigt, saaledes som denne sidste Forfatter, enten ikke kan eller ikke vil begribe det der mod ham Anførte, og for at soutenere sin Mening i deres Dine, som ikke selv kunne dømme om Sagen eller med rigtig Opmærksomhed have fulgt mine Beviisførelser, griber til det Slags Vaaben, hvormed Hr. Matthiä især sidste Gang har fægtet, paa ham nytter det ikke at spille flere Ord, end jeg allerede har gjort. Han maa for mig synge med hvad Melodie han behager. Men for dem, der i disse Programmer maatte finde noget rigtig Beviist og vel Grundet, meldes allene endnu, at, om Gud giver Liv og Kræfter, ville de endnu næste Aar blive fortsatte med Undersøgelsen af et beslægtet og nær hidhørende Æmne, om de græske Aandetegns Væsen, samt om Accentuationens Indflydelse paa Udtalen, og Nødvendigheden af ikke at opofre samme for Qvantiteten.

Slutningsord

til Besvarelse af tvende almindelige Indvendinger mod disse
Undersøgelses Bærd og Nytte.

Ligesom jeg til forrige Aars Program søiede en kort Gjendrivelse af de meest gjængse overfladiske og ukritiske Indvendinger imod den her beviiste Udtales Rigtighed, saaledes kan jeg endnu, inden jeg nedlægger Pennen i denne Materie, ikke undlade at tage Hensyn til de tvende Udflugter, hvormed enkelte Lærde, som ikke have undersøgt Sagen tilgavn, søge ei allene at forsvare deres Vedhængen ved det nyere Hypotesesystem, om hvis Ugrund de nu eengang ikke have Lyft til at overbevise sig, men endog at vække Mistillid imod og forekomme enhver Bestræbelse for at gjendrive det og bringe Sprogets, hos os forvanskede, Udtale tilbage til sin ægte og oprindelige Lyd. Jeg vil her ikke omtale den Ligegyldighed for Sagen, at man for sin Deel ignorerer de Undersøgelser, der i den Henseende ere ansillede, saafom det jo beroer paa Enhvers Godtbefindende, hvad han i Sproglæren vil lægge Mærke til eller ikke*), og der jo paa Tausched om en Ting naturligviis intet lader sig svare. Men kun naar denne Ignorering gjøres til en Modgrund, og man udtrykkelig forkaster en Mening, uden at agte paa de Grunde, der ere anførte for den, fortjener en saadan Fremgangsmaade at paatales; og til den Ende bliver her fornemmeligen at tage Hensyn til de tvende Forkastelsesdomme, man undertiden hører:

- a) at Gjenstanden er af saa liden Vigtighed og Nytte, at Udbyttet af Undersøgelsen ikke kan lønne den Tid, derpaa maa anvendes, og det saa meget mere, som
- b) der dog Intet desangaaende kan vides med nogen Visshed, saa at man, da Omstændighederne paa begge Sider ere lige, gjør klogeft i at holde sig til det, der hos os eengang er bleven almindelig Brug, især da dette er langt lettere ved Underviisningen.

*) Dog maa her undtages de, der ville give Andre Underviisning, f. Ex. Grammatikforfattere, hos hvilke den Tausched, der lader en væsentlig Gjenstand, hvorum det dog var muligt at komme til rigtig Kundskab, staae in suspenso, er ligesaa uundskyldelig, som den Fremstilling, der herom lærer Ungdommen noget Falskt.

I.

Den første af disse Indvendinger er især fremsat af Kirkeraad N. Matthiä, som dermed i Jahns Jahrbücher f. Philol. 1830, 4de H. S. 372, aabner den i dette Program flere Gange omtalte heftige og spidste Recension af min Revision der Lehre ic. dienssynlig for strax at disponere Læseren til at ansee mit Foretagende for saa daarligt og unyttigt, at han lader mine Beviisgrunde være ulæste, og Recensenten altsaa ved deres paafølgende utroie Fremstilling og Forsalfkning kan i hans Dine skaffe sig vundet Spil. Men det latterligste er, at den gode Mand, i sin Harme over at see det af ham fulgte System falde overende og de betydelige Mangler i den Punkt af hans græske Grammatik lagte for Dagen, ikke bemærker, at den Jber for Sagen, han dadler hos mig, ved dette hans Forsvar for sine Meninger røber sig hos ham selv i en endnu langt høiere Grad. Dog, da det ikke er min Hensigt, her at gjendrive en saa elendig Kritik*), vender jeg mig nu til benævnte Indvending selv. Denne er tildeels besvaret af den afdøde indsigtsfulde Dr. Lachmann i Göttingen, som i sin Recension af Seyffarth's Werk de sono literarum græcar. i Gøtt. gel. Anzeigen 1826 No. 118 yttre sig derom saaledes: "Die Frage nach der richtigen Aussprache des Griechischen, einer Sprache, die immer wegen ihres Wohlklanges so sehr bewundert worden, ist schon an sich sehr wichtig, auch wenn sie nicht mit manchen grammatischen u. metrischen Untersuchungen zusammenhinge, und die genaue Kenntniß der Aussprache jedes Zeitalters**) für die Kritik besonders die handschriftliche manchfachen Nutzen versprache. — Wenn es ein sicherer Beweis für die Wichtigkeit einer Untersuchung wäre (hvad man dog maa troe, hvis man ei vil fradomme de her nævnte Lærde alt Begreb om deres Videnskabs Væsen) daß sie fast zu allen Zeiten eine Menge Gelehrte beschäftigt hat, so müßte man diese Frage für eine der wichtigsten halten, wenn man die Menge der seit Erasmus darüber erschienenen Schriften betrachtet — von denen die Havercamp'sche Sylloge nur einen kleinen Theil

*) Dette har jeg gjort i et Svar, som forlængst er tilsendt Redactionen af bemeldte Jahrbücher. Jeg vil derfor blot gjøre opmærksom paa, hvor stridende denne Hr. Matthiä's Dom er mod den, som er færdet over min Bog i andre tydske Journaler, saasom i Allg. Schulzeitung, Seebodes krit. Bibliothek, Jenaische Allg. Litt. Z., Leipziger Litt. Zeit. v. a.

**) Dette Argument tør jeg dog ikke erkjende, saalange det er ubevisligt, at Udtalen har forandret sig i forskjellige Tidsaldere; hvilket blot er en Hypothese for at conciliere de erasmiske Formodninger om en anden ældre Udtale med den, der historisk lader sig bevise. Men mangen Læsemaades Grund kan denne Kundskab unægteligen opløse, og er altsaa i den Hensende vigtig for Kritiken. Sft. S. 120, Anm.*).

enthålt", hvorpaa Recensenten giver en meget fuldstændig Literatur af disse Skrifter, i hvilken vi finde Navne som Willoison, Payne:Knigth, Hermann, Professorene af Universita di sapienza i Rom (der i deres Responsum af 30 Jun. 1772 afgjorde Striden til Fordeel for Itacismen), Korai o. A. i Logios Hermes o. m. fl., som enten i særegne Skrifter eller biløbig i Verker om andre Gjenstande have omhandlet enkelte Punkter af den græske Udtale. Alle disse Lærde kan man dog vel ikke ansee for Folk af en saadan Smaahedsaand eller for saa usidende om hvad deres Sag kræver, at de skulde have spildt deres Tid og Umage paa saa lidet vigtige og nyttige Undersøgelser. For ikke at tale om de Gamle, af hvilke Cicero, Varro o. A. jo ofte omtale Vigtigheden af Bogstavernes rigtige og velklingende Udtale; Messala Corvinus, sin Tids første Taler, skrev en Bog om hvert Bogstav i Alphabetet; Dionysius fra Halikarnas paa det Omhyggeligste har beskrevet ethvert Udtale og gjort opmærksom paa de Velklangslove, hvorefter de bør sammensilles; og ligeledes Quintilian, som dog vel vidste, hvad der i Udtalen er af Vigtighed, flerefteds gaaer ind i de nøiagtigste Bestemmelser af de enkelte Bogstavets Lyd og deres lige eller forskjellige Udtale i det græske og latinske Sprog; og siden den Tid Sagen saa ofte omtales og berøres af saa mangfoldige baade græske og latinske Grammatikere, eller gjordes til første Punkt i al Undviisning til Udtalen. Sætte vi nu høi Priis paa saa mange af disse og lignende Verker, hvor kunne vi da lade haant om en Punkt, som deres Forfattere have gjort til første Grundlæg for den Videnskab, de foredrage? Kan der vel gives Udtalen uden Velklang, og Velklang uden Elementernes rigtige Udtale? Vilde vi altsaa domme rigtigt om den første, da er det nødvendigt, at vi først have ret Kundskab om den sidste.

Eller er det maaskee en Feil, at jeg har anvendt saa megen Omhu paa denne Sag og skrevet en heel Bog derom, især da denne egentlig kun gaaer ud paa at vise det Feilagtige, man derom hidtil lærer i vore berømteste Grammatikere, og at jeg nu siden i Programmer søger at begrunde hvad der i dets Sted er det Rette: da er det for det Første latterligt, om man vil dable en Forfatter for den Flid og "Iver", han anvender paa at bringe en Sag til Bished*), der er den Videnskab's første Punkt, man

*) I denne Henseende er Hr. Matthiä vistnok angerløs, da Læren om Udtalen ikke let kunde være behandlet skødesløstere, slettere og mere forvirret, end det er sket i hans udførlige Gramm. 2det Uplag.

med saa megen Flid studerer i Skolerne, og hvormed man dog er i saadant et Vildere, at Grammatikforfatterne selv tilstaae, at de intet kunne afgjøre, og derfor endog vælge hvad der i alt Fald er det mindst sandsynlige. Og for det Andet er Skylden af denne Udførlighed og Iver ikke min, men de Grammatikeres, som ved deres mangehaande specieuse Indvendinger mod den reuchliniske og forkeerte Forsvarsgrunde for den erasmiske Udtale have gjort en saa omstændelig Kritik og Gjendrivelse fornøden. Desuden, hvis Gjenstanden er saa uvigtig og ubetydelig, hvorfor holder man da saa fast ved de erasmiske Hypotheser desangaaende, at man gjør sig al optænkelig Umage for at forsvare dem, ja tager det endog saa hæilig ilde op, om Nogen vover at angribe dem og vindicere den gamle Udtale sin Ret?

Dog, uden Hensyn til, hvilken af Parterne der har Ret, ville vi blot i Almindelighed betragte, hvad Vigtighed Sagens Undersøgelse kan have. Ethvert Sprog er jo bleven til ved at tales og for at tales; det kan altsaa vel neppe være en ligegyldig Sag, hvorledes det tales og lyder. Derefter retter sig nu Ordets Form paa Papiret, og Grammatiken, som skal undervette os om denne, kan altsaa ikke gjøre dette rigtigt, uden at grunde sine Forskrifter paa hiint, d. e. uden at gaae ud fra Lydens Vækkelse. Vel sandt, det Gammelgræske er for os ikkun et dødt Sprog saavidt vi kun læse Skribenterne deri og ei tale det med nogen Nation; vi behøve altsaa ei for den Sags Skyld at besitte os paa en god Udtale deraf, saaledes som af det Franske og Engelske, hvilke vi jo med yderste Flid bestræbe os for at lære vor Ungdom at udtale som Brug er hos disse Nationer. Men lad dette end være saa, og det gjenfødte Grækenland end aldrig blive nogen Stat, med hvilken vi skulde komme i saadanne Forholde, at det blev os af nogen Vigtighed at kunne tale med dens Borgere eller forstaae deres Tale, men Hovedsiemeedet af Sprogets Studium hos os allene være det, at kunne tilgavns forstaae og nyde hvad de Gamle deri have skrevet: saa maae jo dog deres Verker, i det mindste ved Underviisningen baade i Skoler og paa Universiteter, oplæses mundtligt og lydeligt, ligesom jo og ethvert Ord, som omtales, nævnes høit; hvor urimeligt altsaa at gjøre dette i et barbarisk Tungemaal, eller stridende mod det, man i Grammatiken lærer (f. Ex. naar man lærer, at χ og ψ ere adspirerede, og dog læser dem som κ og τ)? og hvor væsentlig nødvendigt derfor og at have først, saavidt det er muligt, udsundet, hvilken Udtale af Sproget der er den rigtige og den, som de Gamle prisfe saa høit for dens Væklang? Men hvorledes lader dette sig vel igjen gjøre uden at opdage, hvilken Lyd Grækerne i den Tid have forbundet med ethvert af de Bogstaver,

vi see paa Papiret? Ja hvad var vel Hensigten selv med alle erasmiske Bestræbelser og deres Optagelser i Grammatikerne anden end den, at tilveiebringe den ægte og skjønne Udtale, som man troede var hos de senere Græker gaaet forloren? saa at det jo virkelig er en besynderlig Selbmodsigelse, naar en Sproglærer (som f. Ex. Hr. Matthiä), der selv arbejder paa at vedligeholde og begrunde denne Udtale, erklærer en saadan Bestræbelse for en unyttig Ting og dadler den derpaa anvendte Slid og Nøiagtighed, fordi den fører til et andet Resultat, end sammes Mangel hidtil har ført. Vist nok er det kun Bogstavlyd og de første Elementer, hvorom Talsen her bliver: men hvad skal man domme om en Sproglærer, hvis første Elementer ere enten falske eller usikre? maa ikke da Alt, hvad derpaa grunder sig, ogsaa blive enten falskt eller usikkert? Ogsaa ABC'et er i Videnskaberne en Ubetydelighed og ifkun Gjenstand for den første Børns domsunderviisning: men er det derfor vel ligegyldigt hvorledes det læres, og hvilke Lyd Børnet vænnes til at forbinde med hvert Bogstavtegn? om der af Nogle læres, at det Tegnet betyder æ, som Andre sige er et J, eller at det skal læses ai, som Andre læse æ? Og hvor der nu gives saadanne Differentser, som gjøre Sproget til et ganske andet end det virkelig er eller har været, skulde det der ikke være af Vigtighed, at Sagen undersøges kritisk, og derved saavidt muligt udfindes, hvad der er det Rigtige og hvad det Urigtige? Et er at lære at kjende Bogstavernes Betydning og Udtale; et Andet at bevise, hvorledes denne bør være og især i et dødt Sprog virkelig har været: det Første er Børnets eller Disciplens, det Sidste den Sprogkyndiges og Lærdes Sag. Det gaaer hermed som med Grammatiken overhovedet: den læres af Børn, men skrives af Sproglærere; og hvor kunne vel disse give rigtig Underviisning heri, uden at ethvert Punkt først er kritisk begrundet? Neppe vil vel Nogen f. Ex. dadle Buttman for i den Henseende at have befattet sig med Ubetydeligheder, eller i sin udførlige græske Sproglærer at have derpaa anvendt en overdreven Iver. Og er dette nu saa, hvor kan da en saadan Kritik mere være at foragte ved Grammatikens allerførste Punkt, hvorpaa endydermere saa Meget beroer, end ved det Øvrige? Enten er altsaa den hele Grammatik en Ubetydelighed, hvorpaa ingen Slid bør anvendes, eller og Læren om Bogstaverne og ethvert Betydning heller ikke kan være det. Og om det samme endelig mindre er Tilfældet med adskillige andre grammatiske Gjenstande, hvorpaa der af de største Philologer baade før og i vor Tid er anvendt saa overordentlig Slid og Omhu, at neppe nogen anden er behandlet ivrigere og nøiagtigere, saasom det græske Alphabets Oprindelse, Former og Forandringer, Læren om Quantiteten og Accentuationen, hvis Hovedhensigt

jo vel og er, at give Sprogets Udtale sin rigtige Belygd, det vilde vi, for her ikke at blive for vidtløftige, henstille til den kyndige Læfers Bedømmelse.

II.

Den anden Indvending, "at man dog intet kan vide om den gamle Udtale af det græske Sprog", kan ei gjøres af nogen, som tilstrækkelig kjender, hvad der i den Henseende er bleven oplyst af Wetstein, Er. Schmidt, Placentini, Velasti, Neidlinger, Georgiades, Minoides Mynas, Recensenten i Hall. Litt. Zeit. 1829 Jul. og Sept. Hefterne, og — for ikke at tale om de nyeste Undersøgelser af mig selv i "Revision der Lehre v. d. Aussprache des Altgriechischen", tilligemed "Nachträge zu derselben og Beleuchtungen der Gegenreden" i Seebode's Archiv f. Philol., der, som jeg haaber, tilstrækkeligen kunne vise*), hvor intetsigende de Grunde ere, hvorpaa selv de bedste Grammatikere**) bygge deres Forsvar for de erasmiske Hypotheser — især af Liskovius, hvis chronologiske Opstilling af en Mængde (henved 400) rene historiske Beviissteder fra de forskjelligste Egne og Læder, endog imod Forfatterens eget Ønske, uimodsigeligen godtgjøre, at

*) Naar man kun ikke vil dømme efter Hr. Matthiä's Relationer, som ikke blot misforstaaer baade mig og de Steder, hvorpaa jeg har beraabt mig, men endog hvert Dieblig aldeles fordreier mine Ord og forbigaaer endel af det Væsentligste i mine Argumenter.

**) Ogsaa i den ved Hr. Mag. Elberling besørgede forste Deel af Hr. Langes græske Grammatik, udg. 1830, findes endnu den Paastand, "at den nygræske Udtale ligesaa lidet, som den erasmiske, kan bevise i det Hele" (altsaa dog i enkelte Dele, og hvorfor mon disse da ikke ere optagne?) "at være den samme, som den, de dannede Grækere have fulgt i Grækenlands blomstrende Periode"; hvilken Paastand siden af Forfatteren selv er, saavidt det lod sig gjøre uden at beles at erklære den for urigtig, taget tilbage og modificeret derhen, at denne Udtale, hvad Consonanterne angaaer, er den ene mulige for en Sydeuropæers Organer, i Henseende til Vocaler og Diphthonger derimod beviisligen har fundet Sted hos det samme Folk, i hvorvel i en senere Periode, gennem en Række af Aarhundreder. Er Meningen heraf, at denne Vocal- og Diphthong-udtale ikke har fundet Sted i den ældre Tid, da vilde den agtede Forfatter forbinde mig og tillige bidrage til Sagens Oplysning ved at meddele de Grunde, hvorefter det kan bevise, enten at denne Udtale ikke kan i det Hele have været den gamle, eller at de af mig i disse Programmer anførte Beviiser ikkun gjælde en senere Periode, og hvilke det da er, som historisk godtgjøre, at den erasmiske Udtale er den ældre; thi gives der ingen saadanne, og der heller ingen Efterretninger findes om en efter Grækenlands blomstrende Periode foregaaet Forandring i Udtalen, da kunne jo de erasmiske Formodninger eller Slutninger ikke have den Gyldighed, som en meer end 2000-aarig Autoritet og de gamle Grammatikeres Vidnesbyrd, som ingen anden Udtale kjende end hiin; især da dertil endnu komme enkelte Data fra det græske Sprogs guldne Alder.

Udtalen af de græske Bogstaver over i 2000 Aar har været den samme, som den endnu er hos den græske Nation; saa at den aldeles uhistoriske og ubevistlige Formodning, at Udtalen i de foregaaende 1 à 200 Aar siden Demostheneses Tid skulde have i alle græsktalende Egne lidt en saa betydelig Forandring, taber al Sandsynlighed, om der end ikke hos Plato og Thucydid selv fandtes nogle mærkelige Beviser derimod. Men for at den ærede Læser, som ikke maatte have noget af bemeldte Skrifter ved Haanden, kan overbevise sig om, hvor ugrundet hiin Udflugt er, og hvor saare Meget, samt med hvad Sikkerhed, man kan vide om Sagen, vilde vi her endnu kortelig recapitulere de væsentligste historiske Beviser, som godtgjøre dette; opfordrende Enhver, som endnu vil nægte Muligheden af vis Kundskab om Sagen, til at afkræfte disse Beviser eller opstille ligesaa gyldige for den modsatte Mening, kun at dette skeer paa den historiske Wei og ei bestaaer i blotte Formodninger om Muligheder, som intet bevise. *)

Først altsaa hvad Consonanterne angaaer, tilstaae efter Hermann selv de bedste nyeste Grammatikere, at de samtlig have af de gamle Grækere været udtalte ganske som de endnu udtales hos den græske Nation; hvorfor jeg, da denne Mening tillige i dette Program er kritisk begrundet, ogsaa her kun behøver dertil at henvise. Ligeledes i Henseende til Vocalerne har ingen af Modstanderne havt noget at indvende mod Nygrækerens Udtale af α , ϵ , ι , o , ω eller af Diphthongen ou , fordi denne Udtale er den samme som i vore nyere Sprog af de dertil svarende Tegne a , e , i , o og det franske ou . Hele Tvivlen angaaer altsaa kun de øvrige Diphthonger, samt Vocalerne η og v , fordi de lignende latinske Tegne ai , ei , oi , au , eu , e , y i vore Sprog udtales anderledes. Hvad der om disse græske Udtale historisk og sikkert kan oplyses deraf er det Vigtigste i Korthed fattet Følgende:

Først: at de tre med i endende Diphthonger ai , ei , oi ingensinde vare vore Dobbeltlyd ai , ei , oi , men allene blotte Enkeltlyd, og i Særdeleshed ai , Latinernes ae (\ae), ei langt og skarpt i , og oi det samme som v , og det er i , i Begyndelsen af Stavelsen eller naar det udtales for sig ene, med et Slags svag Labialadspiration, — bevises af Følgende:

*) En saadan Argumentation er f. Ex. Hr. Matthiä's gjentagne Paastand, at Forbindelsen med Tyrkerne kan (og altsaa maa!) have forvoldet Forandringen i den græske Udtale, der, tildeels endog længe, før deres Invasion blev af de for dem flygtende Græker (f. Ex. Chrysoloras) bragt til det øvrige Europa. En deilig Anachronisme!

1. Af Grammatikernes Forklaringer af Navnet *διφθόγγος*, som ikke var hvad vi kalde Diphthong, men, ifølge Betydningen af *φθόγγος*, et Bogstav, en Vocal*), var en med tvende Bogstaver skreven Vocallyd**); da derimod vort *ai*, *ei*, *oi* i Græskten ikke var Diphthong, men dissyllabum, eller, som Grammatikerne kalde det, *διαίρεσις τῆς διφθόγγου*, og derfor næsten altid skrives *ai*, *ei* eller *ηi*, *oi* eller *ωi*. Saaledes kaldte og Romerne deres enkeltlydende *ae* og *oe* Diphthonger.

2. Af Skrivemaaden i mange Indskrifter og Haandskrifter, hvor ifødetfor *ai* er skrevet *ε*, for *ei*: *ι*, for *oi*: *ει*, *ι* og *υ*, og ligeledes omvendt; hvilke Forfkrivninger kunne lade sig forklare af andet end af Liigheden i Lyden, da de ellers ligesaa ofte maatte indtræffe med andre Bogstaver.

3. Af Quantiteten, da *ai* og *oi* i Enden af Ordene sædvanlig ere korte, hvilket de ikke kunde være, hvis de vare udtalte med dobbelte Vocallyd, ligesom de da heller ei kunde været af Digterne apostropherede. En anden Sag er det med *ei*, som stedse er Betegnelse for langt *i*, og derfor og af Grammatikerne henføres under en anden Klasse (s. nedenf. 7, b).

4. Af LXX, hos hvilke det hebraiske lange *e* og *i* undertiden findes i Navne givet ved *ai* og *ei*; ligesom hos Callimachos Echoet paa *αίχι* (næchi) lyder *ἔχει* (echi ell. æchi), hvilket ei kunde være Tilfældet, hvis *ai* og *ei* havde lydet *ai* og *ei*; hos Cicero hini siges at lyde som *βίωε*; hos Theon *παῖς οὔσα* som *πεσοῦσα*; ja hos Thucydid endog *λοιμός* som *λιμός****), og hos Plato *ει* i *Προσιδῶν* som *ι* v. fl. (s. ovenf. S. 28 No. 2).

5. Af den Mængde græske og latinske nomina propria (eller rettere alle paa 2 à 3 nær, hvor *ai* og *oi* uden Tvivl maa læses *ai* og *oi*) samt endeel andre Ord, i hvilke *ai*, *ei*, *oi* i Latinen gives ved *ae*, *i* (eller *e*) og *oe*****), og ligeledes omvendt

*) s. det første af disse tre Programmer S. 14—15.

**) Denne Forklaring gjør Hr. M. sig meget lystig over. Han mener *dis* er to Gange, og *φθόγγος* en Lyd; det vilde altsaa være en stor Genfaldighed af Grækerne at sige: to Lyd vare een. Hvilkken Skarpsindighed! Ikke at tale om, at han dog lader denne Genfaldighed passere ved Diphthongen *ou*, og ikke bemærker den ved Latinernes *ae* og *oe*.

***) Hvor urigtigt nogle Grammatikere, for at slippe dette Beviiststed, fortolke samme, er viist ovenfor 2det Hefte S. 59 fgg.

****) Allerede herved er altsaa beviist, hvad der skulde, nemlig at *oi* var Enkeltlyd. Hvad nu altsaa, om endydermere den gamle latinske Orthographie (s. Ex. pilumnœ poploœ, og ab. oloes for -mni popli, og ab. illis viser, at *oe* ikke engang var vort *ø*, men ofte, som *oi* hos Nygrækerne,

Latinernes *ae* og *lange i* i Græfken ved *ai* og *ei*, hvorimod *aj*, *ej*, *oj* paa Græff skrives *ai*, *ei* eller *ηi*, *oi* eller *ωi* (s. No. 1 paa foreg. Side).

6. Af Quintilians Forklaringer 1, 7, 15 og 18, at i kan skrives baade med *i* og "paa græff Wiis *ei*", samt at *æ* af Somme skrives "som hos Grækerne *ai*." Egeledes siger Rigidius hos Gellius 19, 14, at Grækerne uden Nødvendighed skreve *ei* pro omni *i* longa more antiquo Græcorum. Hvortil vi endnu kunne føie trende Steder, som ovenfor ere blevne forglemte; det ene hos Terentianus Maurus:

Alpha semper atqve jota quem parant Græcis sonum,

A & E nobis ministrant. Sic enim nos scribimus.

Det andet hos Velius Longus: Ea, qvæ nos per *Æ*, antiqui per *AI* scriptitaverunt, Juliai, Claudiai. Et nihil obstat, qvo minus hoc aut illo modo scribamus in utroqve numero. Det tredie hos Ter. Scaurus: Apud antiquos *I* litera pro *E* scribebatur, ut testantur metaplasmi, in quibus est ejusmodi syllabarum deductio, ut pictai vestes, aulai in medio, pro pictæ, aulæ.

7. Med disse latinske stemme nu fuldkommen de græffe Grammatikere, af hvilke

a) især Sextus Empir. (s. ovenf. S. 13) efterat have forklaret Ordet *συναίον* ved en enkelt udeelig Lyd, ligesom *a*, *e*, *o*, dertil og føier Diphthongerne *ai*, *ei*, *oi* o. desl., om hvilke han tillige bemærker, at de have det Charakteristiske af *συναίον*, at de ende med samme Lyd, hvormed de begynde, og altsaa kunne de jo ei have været udtalte som vore Dobbeltlyd *ai*, *ei*, der begynde med *a* eller *e* og ende med *i* eller (om man vil) *j*.*)

b) Scholiasten i Bekkers Anecd. samt Theodosius, Choeroboscus og Moschopulus som (s. ovenf. S. 15 fgg.) inddele Diphthongerne i følgende Klasser: 1) κατ' ἀμφοτέρων, hvor kun den ene Vocal høres, og hvortil, foruden *a*, *η*, *ω*, ogsaa henføres *ei*. 2) κατὰ πρῶτον (*av*, *ev*, *ov*). 3) κατὰ δεύτερον (*qv*, *ov*, *vi*), udenfor hvilke de derpaa som en 4de Klasse sætte *ai* og *oi*, hvis Særegenhed da, naar de skulde være for:

reent ud *i*, og ellers (hvilket sees af Skrivemaaden *comedia* for *comoedia* o. d.) *e*, som er nærbeslægtet med *i*?

*) Dette kan Hr. M. ikke høre, men paastaar frivillig, at de tydske Dobbeltlyd *ai*, *ei*, *oi* ogsaa endes ligesom de begynde (!).

stjellige fra de øvrige, maa bestaae i det Samme, som de øvrige Beviser lære, at *ai* havde Mellemlyden *æ*, og *oi* var et labialadspireret eller sibilierende *i*. *)

c) Eustathius jævnlig gør opmærksom paa Paretheser (Lydsligheder) af forskjelligkrevne Ord, i hvilke *ai* og *ε*, og ligeledes *η*, *υ*, *ει*, *οι*, *υ* og *ι*, efter hans Sigende, lyde aldeles eens (παρτελῶς ταῦτόν φωνοῦσι, ἐν διαφόρῳ γραφῇ τὸν αὐτὸν ἦχον ἔχουσι, τὰ αὐτὰ κατὰ τὸν ἦχον ἀπαρλλάκτως εἰσι**), f. Ex. πείθεσθε og πείθεσθαι, κενός og κενός, σκόλλη og κοίλης, Ἐπειός og ἐποίσας (s. ovenf. S. 13, 26, 28, 35 fg. 59).

d) Stederne af Apollonius (ovenf. S. 28) vise, at *ei* ofte blot for Ety:mologiens Skyld er skrevet istedetfor simpelt *i*.

e) Moschopolus (s. ovenf. S. 13) udtryffeligt nævner følgende Vocaler og Diphthonger som ἀντίστοιχα (α: Bogstaver, som, da de udtrykke een og samme Lyd, kunne sættes for hinanden): *ο* og *ω*, — *ε* og *αι* δίφθογγος, — *ι*, *η* og *ει* δίφθογγος, — *υ* og *οι* δίφθογγος.

f) Og endelig Basilus M. paa adskillige, Moschopolus paa mangfoldige Steder, og Herodian, et heelt orthographiskt Verk igjennem (s. ovenf. S. 55-56), give Forskrifter i Henseende til Retkrivningen af eenslydende Stavelsler i forskjellige Ord, saasom naar *Æ*-Lyden skal skrives med *ε* og naar med *αι*, naar der til at betegne *Υ*-Lyden skal bruges *ι*, og naar *ει*, *η*, *υ* eller *οι*, hvilket altsammen vilde være uden Mening, dersom disse Bogstaver ikke havde havt eens Udtale. Jvf. Choeroboscus's Bemærkning om Liigheden af *παίδων* og *πεδῶν*, om hvilke han siger, at de kun ved Accentuationen vare forskjellige (Bekk. Anecd. p. 1256), samt mange andre Bemærkninger af Grammatikerne, som i de tvende foregaaende Programmer hist og her ere anførte, men som det her vilde blive for vidtløftigt at gjentage. Allerede det her fortelig Dypreg:

*) Dgsaa herimod veed Hr. M. Raad. Han gjør efter sit eget Hoved blot en toledet Inddeling, som han da dristig udgiver for Grammatikernes, og derefter, for at bringe sit *ai*, *ei*, *οι* tilveie, henfører *αι*, *ει*, *οι* under *δίφθογγους κατὰ κρᾶσιν*, hvorunder dog ikke en eneste af dem af Grammatikerne henregnes. En Anden kalder dem i Seebodes Archiv "eenfoldige Byzantinere."

**) Skulde man troe, at Hr. M. forstod Græsk, naar han antager disse Eustaths Udtryk blot om en Slags Overeensstemmelse, ikke om en fuldkommen Liighed i Lyden (nicht gleich lautende, sondern nur ähnlich lautende Wörter), som "immittas og emittas, Krug og Krieg" o. d. Eller er det et Krigsuds, at han forbigaaer disse Eustaths udtryffelige Ord? Hans anden Indvendning, at deraf ikke følger, at Homer har udtalt Ordene saaledes, er vel ganske rigtig; men at Homer har udtalt dem anderledes, og at Udtalen efter hans Tid har forandret sig, derfor savnes aldeles Bevis.

nede vil være mere end tilstrækkeligt til at vise, hvor meget man om den gamle Udtale af de tre Diphthonger er, naar man kun vil agte derpaa, i Stand til med Visshed at vide.

At en ikke ringere Visshed kan erholdes om Udtalen af de med *v* endende Diphthonger *av*, *ev*, *ov*, som *qv* og *ov*, vil ligeledes være klart af de historiske Beviser, som derfor ere anførte i disse Programmer S. 9-26, 64 fg. (om *ov**), 67 (om *ov*), og især af hvad der S. 68 fgg. er udviklet om *v* som Betegnelse for Consonantlyden *v* eller rettere et Slags Labialadspiration, som ligner denne vor Consonantlyd. Men da disse Beviser udfordre for vidtløftig en Udvikling og for mange Combinationer til, at de kunne bringes i Udtog, ville vi til dem her blot endnu efter Vossius (i hans Aristarchus) føie Beda's Vidnesbyrd, at selv i Latinen aurum udtaltes a-vrum, Euangelium E-vangelium, ligesom parasce-ve, E-vander, skjøndt Vossius anseer dette for en Wildfarelse, fordi *e* her er langt, som han troer det ikke kunde blive, naar *v* var et *v* (?). Ds Danske, som kjende den lange Vocallyd i *lev*, *blev*, *skjæv*, *giv* o. dl., kan det idetmindste ikke forekomme saa urimeligt, at *v*-Lyden har denne Virkning, og at det fandt Sted i Græken, vil kunne sees af de ovenfor S. 70 anførte Exempler.

Hvor Meget der ligeledes om Udtalen af *v*, deels som Consonant *v*, og deels som Vocal *i* (i Begyndelsen af Ordet med et Slags Adspiration eller Sibilering ligesom *ov*), kan vides og bevises, er viist, det Første ovenfor S. 68 fgg., det Andet S. 71 fgg., og ligeledes om Diphthongen *vi* S. 81 fgg., men hvoraf det heller ikke er let at levere noget Udtog, som her fort nok kunde fremsille det Væsentligste.

Tilbage have vi altsaa af de ved Erasmus ansøgte Bogstaver endnu kun Vocalen *η*. Var dennes Udtale end virkelig mere tvivlsom end den er, saa maatte det dog allerede synes forunderligt, at den ene af alle skulde i alle græske Ord, hvori den forekommer, og i alle græsktalende Egne, ligesom ved et Hexerie saaledes have forvandlet sig, at der idetmindste i de sidste 1400 Aar ikke findes mindste Spor af nogen anden, end den saakaldede reuchliniske Udtale af samme, og de Spor, som for denne Tid menes at findes, endda ere saare tvivlsomme og tillade en anden Forklaring.***) Men selv paa denne Usandsynlighed vil jeg ikke beraabe mig, da det af de 18 og flere forskjellige historiske Beviser, jeg i første Hefte S. 30-38 har fremført, er klart, at *η* ligesom Platos Tid af, og sandsyn-

*) Selv Vossius (Aristarch. l. 2 c. 2) viser, at ogsaa i den ældre latinske Skrift det lange *u* udtryktes paa græsk Wiis ved *ou*, f. Ex. *jous*, *jours* o. dl.

**) For ikke at tale om den Anachronisme, at de Beviser, som hentes fra Plutarchs og Sossimi *η* for det latinske *e*, ere yngre, end mange af dem som bevise, at det var *i*. — Saa Meget kan man i alt Fald altid vide, at *η* ikke var et aabent *e* eller vort *æ*, hvad allerede Buttmann bemærkede. Ligeledes siger vel og Hr. Matthiæ paa den ene Side, at den laae mellem *e* og *i*, men paa den anden gjør han Slutninger af dets Lyd som *æ*!

ligviis ogsaa før, har betegnet en *J*-Lyd, ligesom det endnu overalt gjør i Nygrækten, idet Hæiſte undertiden, som og vores *J*, mindre ſkarpt og med en liden Synkning imod det lukte *E*. Og da dette nu er hiſtoriſk viſt, ſaa vil derved ſaa meget mere Rigtigheden af den Fortolkning ſtadfæſtes, ſom jeg ovenfor S. 33 og 37 har givet af de to Argumenter, man ſædvanlig bruger for den eraſmiſke Udtale af *η*, ligesom og min Fortklaring af det Phænomen, at det græſke *η* og det romerſke *e* bruges for hinanden*) (ligesom og *ei*, der dog ogsaa er et *J*, og *e*), og ved hvilke Argumenter altsaa, da de ikke uimodſigelig bevise, hvad man dermed vilde, hine ſikre hiſtoriſke Beviſer ikke opveies.

Og nu tør jeg altsaa frit ſpørge dem, ſom henkaſte denne Indvending, om man intet kan vide om den ældre græſke Udtale? eller, hvis de endnu ſkulde troe at have Grund til denne Mening, opfordre dem til at godtgjøre, at de af mig anførte hiſtoriſke Beviſer, iſær hvis diſſe tages tilſammen (thi at et eller andet af dem kan, for ſig ene betragtet, være ſvagere, vil jeg ingenlunde nægte), intet bevise. Kunne de ikke det, da ſeer jeg ikke, at der levnes dem nogen anden Udvei, end at appellere til en ældre Tid, end den, fra hvilken man har tydelige hiſtoriſke Beviſer, og det er for Platos og Thucydids Tid. Men, ikke at tale om, at der ſelv førend denne og ſelv hos Homer findes mangt et Spor af den nygræſke Udtale (ſ. Ex. naar Homer, efterſom hans Metrum kræver, ombytter *i*, *ei* og *η* med hinanden, eller naar Plato ſelv ſiger, at de Gamle meget hyppig brugte *J*-Lyden), vil jeg allene gjøre opmærksom paa de to Omſtændigheder: den ene, at ſaalænge der ingen afgjørende hiſtoriſke Beviſer føres for det Modſatte, bliver Sandſynligheden for den Udtale, der over 2000 Aar har herſket uforandret hos den Nation, der har Grækten til Modersmaal (ſ. første Hefte, Fortalen S. V); og den anden, at om end en ſaadan Forandring i Udtalen, ſom den man paaſtaaer, var foregaaet førend de nærmefte 400 Aar f. Chr., da henhører en ſaadan ældre Udtale jo kun til en raaere Tidſalder og Sprogets tidligere Dannelsesperiode, der ikke vedkommer os, ſom ſøge at kjende den Beklang, det havde i ſin meeſt glimrende Periode, og da de Forfattere levede, ſom ſædvanlig ere Gjenſtanden for vor Læsning.

*) Dette er nemlig Hr. Matthiå's eneſte og, efter hans Mening, "meget ſolide" hiſtoriſke Beviis (men ſom da jo endydermere ved Diphthongerne modbevise ham ſelv). Og vil jeg ikke admittere det, maa jeg heller ikke hente noget Beviis for Udtalen af *ai* og *ei* fra den romerſke Skrivemaade af ſamme, eller fra den græſke af *ae* og langt *i*; hvori jeg gjerne kunde ſøie ham, da der er Beviſer nok foruden. Men imidlertid er dog Tilfældet heel forſkielligt, da ved Diphthongerne alle de andre hiſtoriſke Beviſer ſtemme med det fra Latinen hentede, og Udtalen af *æ* og *i* der er viſ; ved *η* derimod de andre hiſtoriſke Beviſer ſtride imod det af den latinſke Skrivemaade laante, og ſelv Lyden af det latinſke *e* er uviſ, ja endog efter de S. 31 ovenfor anførte Vidneſbyrd, laac *J*-Lyden meget nær.

I n d b y d e l s e.

Den offentlige Examen i Roeskilde Cathedralsskole, som Disciplenes Forældre og Børgere, samt hver anden Ungdommens og Skolens Belynder, herved indbydes til at anføre, foretages i følgende Orden og begynder om Formiddagen fra Kl. 8 og om Eftermiddagen fra Kl. 2½.

M u n d t l i g P r ø v e.

S k r i f t l i g P r ø v e.

23 Sept. Dimittenderne.

Form. Latin og Arithmetik.

4 Cl. Lat. Stil. 3 Cl. Dansk Stil.

Efterm. Hebraisk og Tydsk.

2 — Lat. Stil. 1 — Dansk Stil.

24 Sept. Form. Religion og Geometrie.

3 — Lat. Stil. 2 — Dansk Stil.

Efterm. Græsk.

1 — Lat. Stil. 2 — Arithmetik.

27 Sept. Form. Religion ... 4 Cl.

Dansk 1 Cl.

Efterm. Græsk 3 —

Religion 2 —

28 Sept. Form. Dansk 3 — og

Religion 1 —

Fransk 2 — (Kl. 10)

Efterm. Tydsk 4 — og

Arithmetik 3 —

Tydsk 1 — (Kl. 4)

29 Sept.	Form.	Hebraisk 4 og 3 Cl.	Dansk	2 Cl.
	Efterm.	Religion . . . 3 —	Geographie	1 —
30 Sept.	Form.	Tydsk 3 — og	Arithmetik	4 —
		Fransk 1 — (Kl. 10)		
	Efterm.	Latin 2 —	Arithmetik	1 —
1 Oct.	Form.	Latin 3 —	Tydsk	2 —
		(Adjunct Blume).		
	Efterm.	Græsk 4 —	Historie	1 —
3 Oct.	Form.	Latin 3 —	Historie	2 —
		(Adjunct Stybe).		
	Efterm.	Latin 1 —	Geometrie	3 —
4 Oct.	Form.	Latin 4 —	Fransk	3 —
	Efterm.	Græsk 2 —	Geometrie	4 —

Historie og Geographie i de øverste Classer, samt Fransk 4 og Geogr. 2, er formedelsk Overlærer Hages forestaaende Udenlandsreise forud bleven examineret.

Til Universitetet dimitteres:

1. Fredrik Christian Emil Dahlstrøm, Søn af afg. Over-
krigscommissair og Procurator W. C. Dahlstrøm i Rjøge. } uden indbyr-
des Orden.
2. Christian Frederik Julius Høgelund Liebe, Søn af }
Cancellieraad og Hospitalsforstander G. J. Liebe i Roskilde. }
3. Frederik Christian Pedersen, Søn af Gæstgiver J. Pedersen i
Roskilde.
4. Christian Frederik Adolph Kuhlman, Søn af Procurator J.
A. B. Kuhlman i Rjøge.
5. Michael Christian August Taarning, Søn af Kirkesanger og
Skolelærer W. P. Taarning i Butterup.
6. Elieser Theophilus Gad, Søn af Hr. E. Gad, anden Præst til
Roskilde Domkirke.
7. Carl Frederik Frølich, Søn af afg. Palaisforvalter J. S. K. Frølich
i Roskilde.
8. Hans Christian Jørgensen, Søn af Kirkesanger og Skolelærer A.
Jørgensen i Neerslev.
9. Niels Peter Vilhelm Haar, Søn af afg. Pastor A. C. Haar, i sin
Eid Sognepræst til Himmeløvs og Roskilde Frøkenkloster.

Roskilde 16 September 1831.

S. N. J. Bloch, Dr.